

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

X aastakäik

Pühapäeval, 18. novembril 1928

Nr. 46/47

KARUTAPJA.

Kunstnik P. LIIVAK'i joonistus.

Nahatööstuse A.-S. „UNION“

Tallinn, Maakri tän. 19/21.

Telefonid: Juhatas 28-97. Nahavabrik 9-05. Saapavabrik 21-44.

Nahavabrik (end. Grünvaldt) Asut. 1877 a.

Soovitab tuntud headuses:

talla-, pinsoli-, platt- ja raagnahku.

Müügil igas paremas äris Eestis.

SAAPAVABRIK

Asut. 1922 a.

Soovitab rikkalikus vali-
kus tuntud headuses

jalanõusid liht juhtsaapast alates kuni
peenemaitselise ballkingani

Nõudke ainult jala-
nõusid kaitsemärgiga

Müügil igas paremas
jalanõudeäris Eestis.

A./s. A Le Coq.

London

Tartu

Valga õlle ladu.

Valgas, Härrade tän. 11-13. Telefon 85.

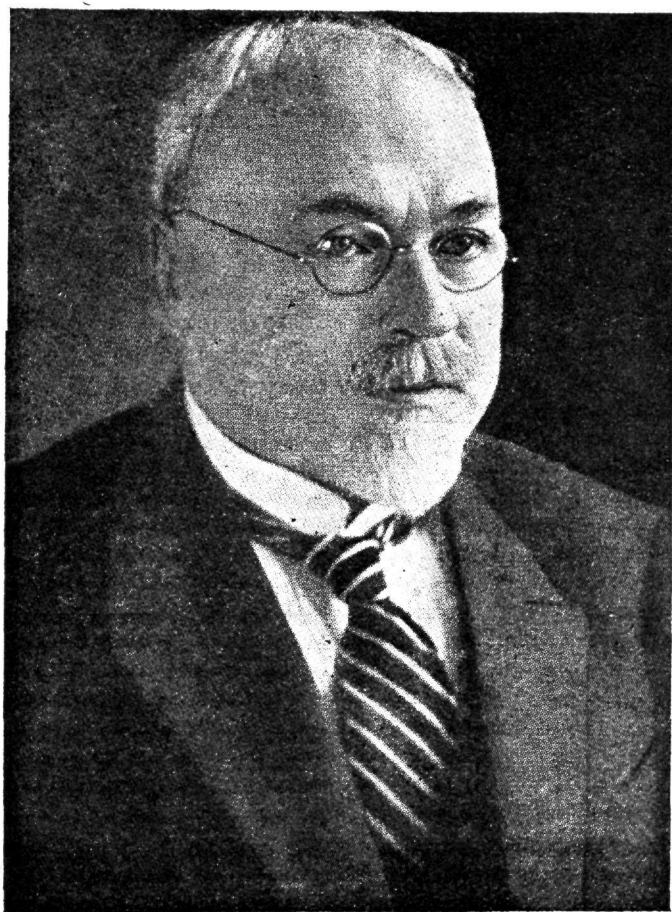
Valgas õlletehase juures.

**Soovitab
tuntud häduses õllesi, mödu
ja karastavaid jookisi.**

Õnnesoov

Latvijale ja ta kaitseväele 10. aastapäevaks.

Täna meie liitlase 10. aastapäeval saadab Eesti kaitsevägi Latvijale ja ta vaprale kaitseväele südamlikke tervitusi.

Lāti Vabariģi President K. Zemģals.

Ärgu ununegu Eesti ja Latvija kaitsevägede ühised võitlused 1918—1920 a. Tugev-
negu ühistes võitlustes võimsalt lõkkele löönud sõprustunded, milledele toetudes siis
saavutasime võidu ühiste vaenlaste üle. Meie kaitsevägede ühised võidud panid aluse
meie mõlema riigi iseseisvusele ja nende vabale arenemisele tulevikus.

Meelestagem ikka kuulsusrikkaid võitluspäevi meie mõlema rahva vabaduse eest.
Jäägu noist päevist puhtalt särama mälestus!

Ammutagu tulevased põlvned sellest jõudu ja usku Eesti-Lāti sõpruse vajadusse ja
püsivusse.

Kosugu Lāti! — Tugevnegu Lāti kaitsevāģi!

Eesti ja Läti ühine saatus.

„Sõdurile“ kirjutanud Läti saadik Eestis J. Seskis.

J. SESKIS, Läti saadik Eestis.

Rahvaste saatuse määrab kindlaks nende maa geopolitiline ja rahva (natio) rahvusvaheline seisukord.

Iga rahvas oma iseseisva riigi asutamise võtab enese kätte oma saatuse ja vastutab ise oma oleviku ja tuleviku eest. Aga riikide saatus on jagamata seotud rahva elukoha — maa — asendiga teiste riikide vahel ja rahva seisukorraga teiste kultuurrahvaste keskel. Rahvaste võimuses ei seisa valida omale naabreid ja piire, samuti ei suuda rahvas suurendada sarnasel määral oma ligete arvu, et lühikese aja jooksul väikesest rahvast teha end suureks rahvaks. Tõsta end nende suurte rahvaste perre, kellel on suur tähtsus maailma poliitikas.

Läti ja Eesti ajalugu on selgesti näidanud, et see väide on õige. Lätlased ja eestlased elavad Baltimere ida kaldal, mille taga algab suur Ida-Euroopa legendik ja Aasia. Juba tuhandete aastate eest Läti ja Eesti mere rannikul laevadest astusid maale normannid, varjagid, vikerlased, et tungida kaugemale idasse. Läti- ja Eestimaa olid esimesed Balti mere ida kaldal, kus maandus ja kinnitas end Lääne-Euroopa universaal-kultuur omas võidurikkas käigus ida poole. Ühine geopolitiline asend määras mõlematele rahvastele umbes 700 aasta kestvusel ühise ajaloo. Sakslased asutasid Livoonias rüütliteordu, kes lõi läti ja eesti rahvaste elus uued Lääne-Euroopa kultuurelu tegurid — ristiusu, feodalismi ja orjaaja. Reformatsioon ühes luteriusuga, maarahva üleminek saksa mõisnikkude võimusesse, maakorraldus ja tööorjus, need tegurid jätsid läti ja eesti kultuuri peale kustumata mõju.

Ka Vene valitsuse ajal mõlemad rahvad olid sunnitud alluma võõra kultuuri mõjule. Läti ja Eesti rahvas Vene ajal ei mänginud mingisugust osa poliitikas, sest nad olid vene valitsuse valitsemise objektiks. Läti ja eesti keele õppimine algkoolides ja keelte tarvitamist omavalitsustes lubati nagu armu pärast. Rahvusline kultuur ja rahva keel olid välja aetud kõikidest ametasutustest ja võis säilida ainult perekonnas, seltsides, ajakirjanduses ja kirjanduses, mille tegevuse üle valvas vali tsensuur.

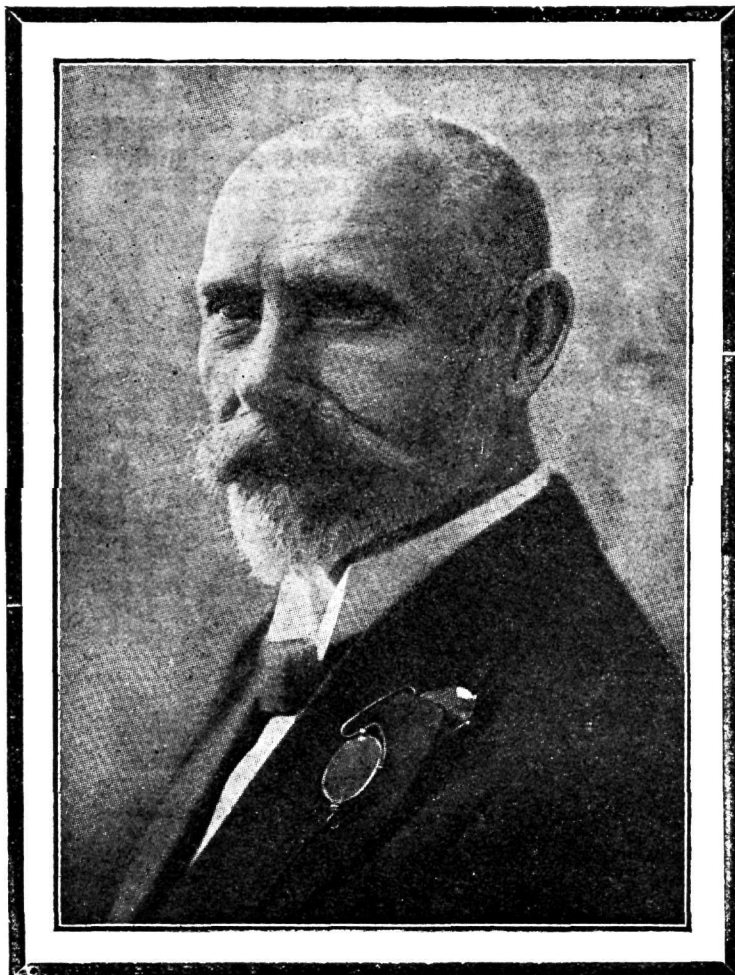
Ühine ajalugu, kirik, kool, kohtud ja administratsioon, ühised endised valitsejad — sakslased ja venelased — andsid Eesti ja Läti vaimlisele ja majanduslisele elule ühise suuna ja iseloomu. Kindlasti võib ütelda, et Läti ja Eesti rahvas kõikidest Balti mere ida rannikul elavatest rahvastest vaimlises ja majanduslises elus seisavad üksteisele kõige ligemal ja nad erinevad ainult keelte poolest.

Läti ja Eesti on juba kümme aastat iseseisvad; läti ja eesti rahvas on saavutanud kõige kõrgema eesmärgi, missugust võib rahvas enesele üles seada: nad on saavutanud vabaduse. Vabadus on rahva kallim varandus, mis raske saavutada ja veel raskem alal hoida. Seda peavad tunnistama eriti väikesed rahvad, kes elavad suurte rahvaste keskel. Suured püüavad alati

oma võimu laiendada. Nii minevikus kui ka tulevikus Läti ja Eesti rahvaste saatuse on lahutamata seotud, sest mõlemate riikide välisseisukorda ei saa muuta, see jääb ka tulevikus. Tulevik on oleviku järg.

Arusaades oma saatuse ühtsust, Läti ja Eesti sõlmis oma iseseisvuse viiendamaal aastal (1923. a.) kaitselepingu, milles nad mõlemad kohustuvad ühisel jõul

tab, et vabaduse väärilised on ainult need rahvad, kes on valmis oma vabaduse eest ohverdama kõige kallima varanduse — oma elu. Sõjaväe väärtus võitluses ei olene mitte ainult tema arvust ja oskustest, vaid peasjalikult tahtmisest ja valmisolekust võita võisurra. Maailmasõda ei ole veel unustatud. Läti küttide polgud mõnikümmend kilomeetrit Riias pa-

P. J. ČAKSTE † — Läti 1. president.

võidelda iga vaenlase vastu, kes tahaks hävitada ühe või teise ehk jälle mõlemate iseseisvust. See leping ainult kinnitab mõlemate rahvaste relvadevendlust, mis sõlmiti juba 1919. a. Võnnu lahingus läti ja eesti sõdurite vahel ja kinnitati verega.

Läti ja Eesti riikide iseseisvus on mõlemate rahvaste loomulik õigus ja rahvas peituvat vabaduse tahe väljendus. Läti ja Eesti ei ähvarda teisi riike, kuid see veel ei tähenda, et nende oma vabadus ei või tulevikus sattuda hädaohtu. Ajalugu näi-

nid seisma vägeva vaenlase pealetungi. Mitte asjata Saksa sõjaväe ülemjuhataja kindral Hindenburg nimetas läti küttide polke „kaheksaks läikivaks täheks Daugava väerinnal“. Ka hiljem võõral teenides ja võideldes võõraste eesmärkide eest, läti pojad tõendasid oma vaprust. Eesti pojad panid tugevasti vastu vaenlase ülevõimule, kui oli tarvis kaitsta oma kodu- ja isamaad.

Kas on nüüd Läti ja Eesti poegade vaprus kadunud? Ei. Nüüd Läti ja Eesti iseseisvus ei ole enam idee, vaid juba reaalne

fakt; nüüd meie esivanemate kaua igatsetud unistus on täide läinud; nüüd kasvatakse lätlane ja eestlane rahvuslikes koolis ja vaimus. Nüüd kodanikkudel on kõik poliitilised ning kõik teised vabadused täiel määral, ja kõigi nende vabaduste kindlustajaks ja kaitsjaks on rahvusline iseseisevriik. Olen veendunud, et noorsugu, kes kasvanud iseseisvas Lätis ja Eestis kaitsevad kallist vabadust niisama vapralt kui nende vanemad.

Rahva sõjavägi on rahva realne jõud ja sõjaväe ohvitserid on sõdurite kasvatajad rahuajal ja rahva vabaduse kaitsjad sõjaajal. Kuskil pole kohustustunne ja omavaheline usaldus nii vajalik, kui sõjaväes ohvitseride ja sõdurite vahel.

Ka mitte vähem usaldust on vaja liitriikide rahvaste ja sõjavägede vahel, sest kriitilisel silmapilgul nemad on seotud elu ja surmaga. Täielik usaldus on võimalik ainult seal, kus üksteist põhjalikult tuntakse ja kus üksteisest saadakse aru. Sellepärast omavaheline tundmine ja arusaamine on esimene tingimus, mis tasandab tee omavahelise usaldusele. Kui seda usaldust toetab sügav kohusetunne, siis mõlemate liitriikide sõjaväed võrsuvad reaalseks jõuks, mis kindlustab rahvusliste riikide iseseisvust.

Olgu kohustustunne ja arusaamine ühistest eesmärkidest juhtivaks printsipiiks mõlemate riikide sõjavägede koostöös ka riikide iseseisvuse järgmisel aastakümnel!

Läti vabadusvõitlus.

Kokkuvõtte Läti reserv-kolonel P. Berzin'i ajaloolisest esseest.

I. Sissejuhatus.

18. novembril 1918 Rahva Nõukogu, mis koosnes kaheksa läti poliitilise partei esindajatest, kuulutas välja Läti iseseisvuse. Läti territooriumiks tunnustati need endised Vene kubermangude osad, kus elanikud läti rahvusest: Liivimaa lõunaosa (Vidzeme), Pihkva ja Viitebski kubermangude loode osad (Latgale) ja Kuramaa (Kurzeme) tunnustati seega kuuluvaks Läti vabariigi territooriumi.

Läti vabastamise mõtted ärkasid juba XIX sajandi keskel. Nende õhutajateks oli Tartu ülikoolis õppivatest lätlastest-üliõpilastest koosnev ring, mille hingeks oli suur läti rahvuslane Krišjānis Valdemārs (1825—1897). Tema ja ta kaaslaste mõjul tärkas n. n. noorlätlaste vool. See nõudis poliitilist üheõiguslust ja aadli eesõiguste kaotamist. Sellel voolul oli suur poolehoid. Aleksander III valitsuse ajal venestajad püüdsid hävitada läti keelt ja meelt. 1905. a. Vene revolutsioonist võtsid lätlased suuresti osa ja kannatasid selle eest.

Maailmasõja algades muutus lätlaste maa, sõja esimestest päevadest alates, sõja tallermaaks: Liibavit (Liepāja) pommitati sakslastel juba teisel sõjapäeval. 1915. a. kesksuvel ähvardasid Saksa väed juba Riiga. See tõstis lätlaste isamaakaitse taht. Vene Duuma liikmed-lätlased J. Zalits ja Goldmans muretsesid loa läti rahvusliste väeosade vormeerimiseks. Lätirahvas al-

gas vaimustusega rahvusliste väeosade loomist: ennem variseda vaenuväljal, kui sattuda vihatud sakslaste võimu alla. Loodi Läti kütide polgud. Neisse koondus üle 20.000 võitleja. Peale selle moodustati läti tagavara polk (koosseis: 6—12.000-ni). Ohvitserideks läti kütipolkudes olid ainult lätlased.

Polgud koondati kahte brigaadi. I brigaadi ülemaks oli kindral Missins, teise — polkovnik Ausans. Polgu ülemateks määrati: 1. polgule polk. Bangerskis, 2. polgule polk. Penikis, 3. polgule polk. Kalninš, 4. polgule polk. Zeltinš, 5. polgule polk. Vacietis, 6. polgule polk. Lielgalvis, 7. polgule polk. Coppers, 8. polgule polk. G. Francis, 9. (tagavara polgule) polk. J. Francis. Eelnimetatud endiste brigaadide ja polkude ülematest on võrsunud palju praegusi kõrgemaid Läti kaitseväge juhte.

Läti kütid võitsid üldise lugupidamise kui sõprade nii vaenlaste keskel, eriti võitlustes Riia eelsetel positsioonidel 1916.—1917. a.

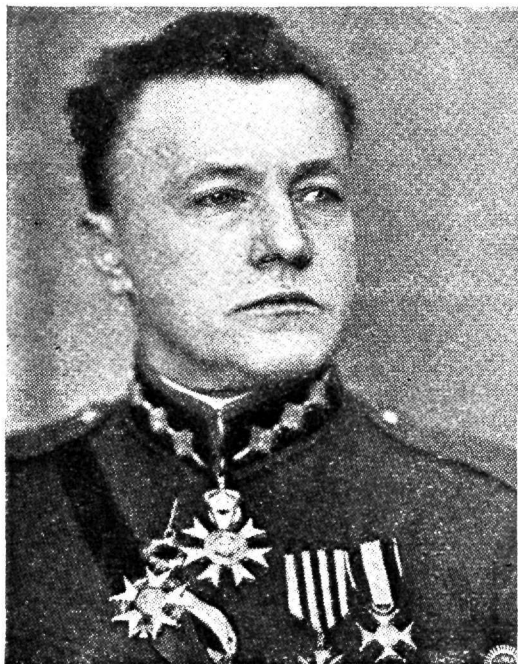
1918. a. kevadeks okupeerisid Saksa väed Läti ja Eesti territooriumi. Osa läti kütidest, kes ei tahtnud alistuda sakslastele, taganes Venemaale, kus võimule oli pääsnud enamlaste valitsus.

Saksa okupatsiooni võimud astusid samme, et endiseid Kuura, Liivi ja Eesti kubermange jäädavalt siduda Saksamaa külge. Sellest kavatsusest tõmbas kriipsu

läbi liitlaste võit Maailmasõjas. Läti kuulutati iseseisvaks vabariigiks. Rahva Nõukogu etteotsa astus Janis Čakste, Ajutise Valitsuse juhiks kutsuti Karl Ulmanis.

II. Rahvuslise armee süünd.

Läti vabariigi kaitsejõu loomise esimestel sammudel aitas riigile suuresti kaasa 5. augustil 1917. aastal ellu kutsutud „Läti sõjaväelaste rahvusline ühing“. See ühing algusest peale pro-

End. Ülemjuhataja kindral J. Balodis.

tud üksuste moodustati veel Letgalia ohvitseride rood ja teisi üksusi.

2. jaan. 1919., kui tuli astuda välja enamlaste vastu, siis Letgalia ohvitseride 130 mehest jäid roodu kohale ainult 36, teised valgusid laiali. Erilise hoolega andusid kaitsejõu loomisele Riias saksa-soost kodanikud. Väheste ajaga kogunes neid kaitstesalka 1000 mehe ümber. Samased

Sõjaminister kindral E. Kalniņš.

pageeris Läti iseseisvuse ideed ja tema algatusel kutsuti Valgas ellu „Ajutine Läti Rahvusline Nõukogu“.

1918. a. suvel, kui maad juhtisid veel Saksa 8. armee asutised, Läti sõjaväelaste rahvusline ühing algas konspiratiivselt vormeerima omakaitse üksusi. Läti Vabariigi väljakuulutamisega asus Liit energiliselt valitsusele appi kaitsejõu loomiseks. Rahva Nõukogu tunnustas kaitsejõu tarvidust ja selle moodustamist üldise ja sundusliku väeteenistuse alusel.

6. dets. 1918. Läti valitsus kutsus kaitseministriks Janis Zalits'i, keda tunti kui Läti küttide organiseerijat 1915.—1916. a. Nii loodi Läti Vabariigi kaitseväge esimesteks üksusteks 2 roodu Riia garnisoni teenistuseks. Sellele järgnes ohvitseride reservi moodustamine. Peale nimeta-

formeerimised Lätimaa sakslaste keskel viidi läbi ka Liibavis ja Miitavis. Lätis veel võimul püsiv Saksa 8. armee juhatus varustas kohalikest sakslastest koosnevaid kaitsesalku relvadega.

Saksa 8. armee evakueerimisel jäi temast Lätti saksa ohvitseri ja sõdureid, kes koondusid hiljem n. n. „Raudseks diviisiks“ ja seadsid endale ülesandeks võitluse enamlusega.

25. novembril 1918 langes enamlaste kätte Pihkva. Enamlased lähenesid Läti piiridele. Läti Valitsus, et ära hoida enamlaste sissetungimist Lätti, astus läbirääkimistesse Saksa valitsuse komissari Vinnig'iga, paludes Saksamaalt abi Läti kaitsejõu loomisel. 7. dets. 1918 kirjutati Zalits'i ja Vinnig'i vahel lepingule alla „Landeswehri“ loomiseks. Lan-

deswehri juhiks otsustati kutsuda neutraalriigi (Rootsi) kõrgemat ohvitseri. Kuni erapooletu juhi kohalejõudmiseni, anti landeswehri juhtimine Saksa major Sch e i b l e r'i kätte. Viimane ei meeldinud Läti saksa-soost aadlile ja ta loobus ametist end. Vene kindral parun Freitag-Loringhoveni kasuks.

Peagi selgus, et uuesti moodustatud „landeswehr“ on nõrk enamlaste vastu, kes tungisid Lätti Pihkva ja Dünaburgi suunadest. Et tõsta Läti kaitsejõudude arvu, ja et läbi viia sunduslik mobilisatsioon, jaotas Valitsus Läti territooriumi neljaks sõjaväe ringkonnaks. 17.—20. dets. peale määratud mobilisatsioonil ei olnud edu. 20. detsembriks kogus 300 ohvitseri ja allohvitseri. Sellest moodustati ohvitseride reserv, mille ülemaks määrati alampolkovnik Kalpaks ja talle abiks kapten Janis Balodis (pärastine Läti vägede ülemjuhataja). Ka ohvitseride reserv valgus laiali. Kui läti punased jõudsid Riiani, siis valitsus pöördus nende endiste läti küttide poole, kes võitlesid punaväe ridades, ja kutsus neid kaitsma mitte Vene vaid Läti isamaad. Kuid see valitsuse katse ei annud positiivseid tagajärgi, sest Läti kütid olid Venemaal eriliselt suures fugupidamises ja eesõigustatud seisukorras. Valitsuselt korraldatud omakaitse üksuste loomises ei olnud samuti edu. Enam-vähem organiseeritud sõjalise jõuna oli Läti valitsusel kasutada dets. 1918 umbes 700 „landeswehrlast“ ja 350 meest „raud-diivisist“. See väike jõud takistaski enamlaste kiiret sissetungi.

Riias 29./30. dets. puhkes Läti omakaitse osades enamline mäss, mis maha suruti Inglise laevastiku tule abil. 2. jaan. 1919 Läti valitsus lahkus Riias ja 3. jaan. Riia langes enamlaste kätte. Seega lõppes Läti rahvuslise armee loomingu esimene ja raskem periood.

III. Võitlused Lõuna-Läti vabastamisel.

3. jaanuaril 1919. Alampolk. Kalpaks talle truuks jäänud roodudega saabus Miitavi, kuhu oli asunud ajutine valitsus. Miitavist Läti aj. valitsus sõitis Liibavi. Alampolk. Kalpaks kõikide lätlastest koosnevate üksustega anti landeswehri juhataja käsutusse. Landeswehr koondus Liibavi kaitseks. Siin vormeeriti ka vürst Lieveni vene vabatahtlikkude salk. 20. jaan. 1919. Eesti valitsus lubas kapten Zemitan's'il, kes oli määratud Läti sõjaväe esindajaks Eesti, vormeerida Eesti pinnal elavatest lätlastest — Tallinnas, Tartus ja Pärnus — igas kaks roodu.

30. jaan. punased vallutasid Vindava (Ventspils). Punased tõmbasid ikka koomale ja koomale ringi Liibavile (Liepaja), mida kaitsesid vasakul landeswehri osad, keskel al.-polk. Kalpaks'i läti pataljon ja paremal tiival Saksa rauddiiviisi osad. See oli kriitilisem moment Läti olemasolus. Laevad olid Liibavi sadamas valmis päästma põgenejaid.

Kuid punaste jõudude kiire lähenemine Preisi (Saksamaa) piiridele tõmbas enesele Saksa valitsuse tõsise tähelepanu. Saksa vägede juhatusest määrati Soome punastest vabastamises kuulsaks saanud kindral von der Goltz Lätti. 3. veebruaril asus v. der Goltz Liibavis Saksa 6. reservkorpuse juhtimisele. Selle korpuse koosseisu võeti rauddiiviisi osad ja landeswehr. V. der Goltz asus energiliselt punase vaimu välja ajamisele alluvatest osadest. Sõjaväelaste komitee Liibavis likvideeriti. Vägede koosseise täiendati. Rauddiivis tõsteti arvult 10.000 meheni. Läti valitsus aitas sõjaväelise jõu suurendamisele kaasa niipalju kui s e d a v õ i m a l d a s t e m a l e o l u k o r d.

3. märtsiks 1919 jõuti nii kaugele, et alustati Kuuramaa vabastamist punaste võimust. Esimestes lahingutes leidis aset kurb episood. Läti üksuste juhataja alpolk. Kalpaks langeb tulevahetusel, mis eksi-kombel tekkinud lätlaste ja rauddiiviisi osa vahel. Lätlased leinasid sügavasti oma esimest kaitseväge üldjuhti. Von der Goltz oli liigutatud lätlaste murest ja saatis Läti valitsusele Kalpaks'i surma puhul kaastunde telegrammi.

Alpolk. Kalpaks'ile määrati järeltulijaks kapten Janis Balodis. 3. märtsil v. der Goltzilt alatud pealetungil oli vähe edu. Läti aj. valitsuse ja v. der Goltzi vahel muutus vahetork teravaks, sest valitsusel ei võimaldatud täita ta funktsioone. Isegi ei lubatud mobiliseerida lätlaste väkke. Von der Goltz arvas lätlaste olevat sedavõrt läbi imbinud kommunismist, et neist ainult v a b a t a h t l i k k e võib võtta sõjaväe ridadesse.

24. aprillil v. der Goltzi armee staabilt laotati proklamatsioone, millistes kutsuti üles Läti aj. valitsuse käske mitte täitma. 26. aprillil moodustati v. der Goltzi nõusolekul pastor A. Needraht uus Läti valitsus. Algas Ulmanis'i valitsuselt moodustatud sõjaväe asutuste tagakiusamine. Komen-dantuurid aeti landeswehri laiali; komen-dantuuride sõdureilt võeti ära relvad. Meeleolu lätlaste keskel läks teravaks. Needra, et päästa tekkinud olukorda, juhtis rahva tähelepanu Riia vabastamisele enamlastest.

Armee komander kindral Penikis.

Läti armee komanderi staabi ülem kindral Kaleys.

Peastaabi ülem kindral Franz.

Armee komanderi staabi ülema abi kolonel Hartmanis.

See manööver õnnestus kui politiselt nii sõjaliselt: meeleolu teravus rauges ja Riia vabanes enamlaste osadest 23. mail 1919.

IV. Võitlused Põhja-Läti vabastamisel.

1918. a. lõpul eestlasi tabas samasugune saatus kui lätlasigi. Enamlased vallutasid Eesti. Punased väed seisid 35 km

Tallinnast. Eestlaste väike salk jõudis seisma panna punaste edasitungi ja päästa pealinna. Eestlastele tuli appi Soome vabatahtlike salk, kes mitte kaua enne seda oli punased välja ajanud Soomest. Tänu soomlaste abile läks eestlastel korda vabastada Eesti territooriumi punastest.

Polk. Zemitans †

Läti väeosade üldjuhataja Põhja-Lätis 1919. a. suvel.

3. veebr. Läti aj. valitsus (Ulmanis'e) saatis Tallinna esindaja ja määras Läti relvastatud jõudude ülemjuhatajaks Põhja-Lätis kapten Zemitans'i. Eesti valitsuse nõusolekul kpt. Zemitans kuulutas välja Eestis elavate läti kodanikkude mobilisatsiooni. Tuli kokku 657 meest. Eestlased andsid nende jaoks 400 püssi. Hiljem kapt. Zemitans kuulutas välja mobilisatsiooni Valga ja Volmari maakondades. Kokku tuli 60 ohv. ja 1451 reameest. Kokkutulnud saadeti Tartusse ja määrati Volmari jalaväe polku, mille asutamise päevaks tuleb lugeda 18. veebr. 1919. Volmari polk teotses Eesti 2. diviisi koosseisus. See oli tubli väeosa. Isiklik vahvus ja taipamine, vaat need olid selle noore polgu meeskonna iseloomustavaid jooni.

Sel ajal kui Volmari polk võitles rindel, läti väeosade vormeerimine jätkus.

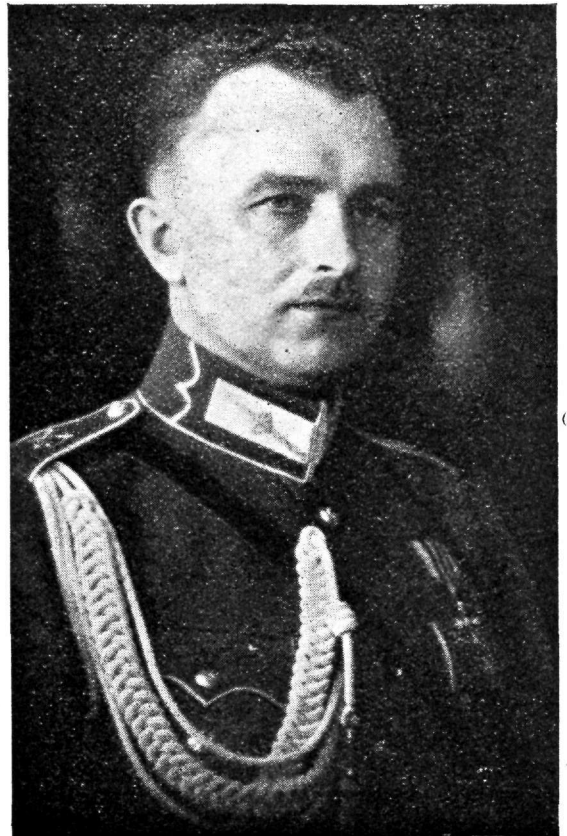
31 märtsil 1919. Eesti Ülemjuhataja andis käsu Läti brigaadi vormeerimiseks. Esialgu koosnes brigaad Volmari polgust, tagavara pataljonist ja patareist. Brigaadi ülemaks nimetati polk. Zemitans, staabiülemkas alpolk. Ozols, suurtükiväe ülemkas alampolk. Ed. Kalniņš (1928. a. Läti sõjaminister).

Terve aprilli Volmari polk veedab ägedates lahingutes Mõniste piirkonnas. 27. mail polk Eesti 2. diviisi osade toetusel läheb pealetungile ja 30. mail on ta juba Marienburgis.

27. mail algab pealetungi 3. Eesti diviis Volmari suunas. Cesu (Võnnu) polk, mis Tartus oli lõpetanud enese vormeerimise, toetas Eesti 3. diviisi peale tungi. Samal ajal olid Võnnu piirkonda välja jõudnud v. der Goltzilt käsutatavad väed. Tekkis konflikt Eesti vägede ja v. d. Goltzi vägede vahel. Needra oli otsustanud välja ajada eestlasi Põhja-Lätist ja käskis Landeswehril edasi tungida Valgani. Pikkadele läbirääkimistele järgnes verine võitlus.

22. juunil algas Eesti-Läti ühendatud väesalga pealetung. 23. juunil kell 0900 Cesu polk astus Cesusse (Võnnu linna). Pealetung arenes.

3. juulil Strasdumuižas liitlaste esindajad kutsusid kokku vaenulikkude poolte volinikud. Siin tehti vaherahu järgmistel tingimustel:

Kindralstaabi kol.-leitn. J. Schihds.
Läti sõjaväe esindaja Eestis.

- 1) vaenulik tegevus lõpeb 3. VII kell 1200;
- 2) Saksa väeosad vabastagu viibimata Läti territoorium;
- 3) landeswehr viidagu Düünajõe vasemale kaldale.

Nõnda lõppes Võnnu operatsioon, mis tekkis kohaliku aadli kihutusel, kes tahtis hävitada Läti ja Eesti vabariike. Kuid selle kurikavala avantüüri, selle löögi, oskas õigel ajal tagasi tõrjuda läti rahvas oma liitlaste — eestlaste väga väärtuslikul

Kindral R. Bangerskis, end. sõjaminister.

kaasabil, kelledega lätimaalasi seob üldine saatus.

Peale Võnnu lahingut Läti vägede arv tõusis. 1. juuliks 1919 oli Põhja-Läti armee kohal: 202 ohvitseri, 335 allohvitseri, 10.019 tääki ja 580 hobust.

V. Bermontiaad.

3. juuli 1919. vaherahu lepingu põhjal Saksa sõjaväed ja landeswehr lahkusid Riist. 8. juulil Läti aj. valitsus asus Liibavist Riiga. 10. juulil nimetati Läti rahvuslike vägede ülemjuhatajaks kindral David Simonsons, kes algas vägede reorganiseerimist. Ülemjuhataja staabi ülemaks määrati alampolk. Ed. Kalninš. Läti armee staabi asutamise päevaks tuleb lugeda 15. juuli 1919.

Läti armee jaotati 3 diviisiks à 3 jal. polku. Kuura diviisi ülemaks määrati polk. Janis Balodis, Liivi diviisi ülemaks — polk. Zemitans ja Letgalia diviisi — alampolk. Berkis. 6. juulist 1919. loeti ka landeswehr Läti väeosade hulka.

End. armee komander kindral Radzinš.

Kuigi v. der Goltz lubas evakueeruda Lätist, ta seda ei täitnud, vaid kavatses Kuuramaal luua kõvat monarhistlikku jõudu, mis ei oleks olnud tugev mitte ainult enamluse vastu, vaid oleks võinud välja astuda ka tolleaegse saksa demokraatliku valitsuse vastu. V. der Goltz astus liitu Bermontiga, end. Vene ohvitseriga, kellel oli käsutada vabatahtlike väeosa võitluseks enamlaste vastu. Vene emigrantide nimekad esindajad, nagu Struve, Tugan-Baranovski..., toetasid Bermont'i ettevõtet.

Olgugi, et Saksamaa Riigipäeval nõuti v. der Goltzi avantüüri lõpetamist Lätis, kuid v. der Goltz ja Bermont teotsesid omas sihis edasi. V. d. Goltzi armee võttis enesele uue nimetuse, nimelt muutus Bermont'i vabatahtlikeks. Ööl 24./25. aug. 1919 Bermonti mehed tungisid Kuuramaal Läti komendantuuridesse ja võtsid läti sõduritelt relvad, rebisid varrelt Läti lipu ja tallasid seda jalgadega. Läti rahvas ja avalik arvamine (välja arvatud pastor A. Needra ja ta poolehoidjad) hindasid õieti tekkinud olukorda ja seadsid endid võitluse. Bermont'i jõud kasvasid. Ta jõudude organiseerimise peastaap asus Berliinis nimekate end. Vene bürokraatide, nagu saadik parun Knorringi, Derügin, Pilar v. Pilhau jne. juhatusel. Bermont nimetas end „Vene vabatahtlike Lääne armee juhatajaks“ ja otsis ühendust Kolt-

shaki, Denikini ja Judenitshiga. 4. okt. 1919. Bermont saatis Denikini juurde erisaatkonna — tiheda koostöö loomiseks. Denikin olevat kirjutanud Bermonti ettekandele resolutsiooni: „Kasigu kuradile Bermont koos oma sakslastega“.

Bermont, et kindlustada seljatagust, otsustas vallutada Riia linna. Et varjata omi õigeid sihte, pöördus ta 6. okt. Läti vägede juhataja poole ettepanekuga luua tema, Bermont'i, vägedele soodne läbipääs Lätist võitluseks punastega end. Liivi kubermangu piiril. Läti valitsuselt vastust ootamata andis Bermont käsu 6. okt. alata operatsiooni Riia vallutamiseks. 6. okt. 1919. oli Bermonti käsutada 51—52.000 vabatahtlikku, nendest sakslasi 40.000 meest.

Läti väed olid laiali mitmel rindel. Üldse oli Läti vägesid 6. okt. 184 ohv., 60 arsti, 500 sv. ametn., 4139 allohv. ja 21.690 sõdurit.

Bermonti väed tungisid edukalt peale. 10. okt. jõudsid nad Düünajõeni. Läti Ülemjuhataja käsul asusid Läti väed kaitsele Düünajõe paremale kaldale. Läti armee seisukord oli väga raske. Ta polnud mitte ainult arvult nõrgem, vaid oli üldse noor ja lahinguvilumata.

16. oktoobril oli Läti vägede ülemjuhataja vahetus — kindral Simonsons'i asetas polkovnik J. Balodis.

Uus ülemjuhataja algas pealetungi tegevust Kuuramaa vabastamiseks Bermonti vägedest. Liitlaste laevastik, mis seisis Riia reidil, pommitas Bermonti vägede seisukohti enne lätlaste pealetungi algust. Oktoobri keskpaiku alatud lätlaste pealetung, raskustele vaatamata, arenes edukalt. 21. nov. olid Vi nd a v a ja T u k u m i piirkonnas ägedad võitlused. 28. novembriks oli Lätimaa Bermont'i vägedest vabastatud.

Bermontiaadi lõpul oli Läti sõjaväes 65.296 meest, sellest rindel 23.015 tääki.

VI. Võitlused Ida-Läti vabastamisel.

Letgalia vabastamise operatsioon kaivatseti alata oktoobris 1919. Seda nõudsid olud: 1) Eesti oli alustanud rahuläbirääkimisi punastega; Eesti-Vene rahu oleks raskendanud Läti idarinde seisukorda. 2) Leedu kavatses vallutada Dünaburgi; 3) Poola lubas aidata Lätit Letgalia vabastamisel. Poola oli eriti heatahtlik Läti vastu ta võitluses Bermont'iga. Väga heatahtlikult suhtus Lätile ka Poola vägede Ülemjuhataja marssal J. Pilsudski, millist suhtumist Läti hindab väga kõrgelt.

Läti oli kindel Poola abi peale Letgalia vabastamisel. Kuid operatsioonide algus viibis. Ainult 6. jaan. 1920. algasid pealetungid Letgalia vabastamiseks. Pealetungi eelpäeval oli Läti väes 73.246 inimest, kuid nendest oli lahingosades kõigest 930 ohv. ja 22.140 sõdurit. Armeel oli kasutada 69 suurtükki, 476 r.-k., 183 k.-k. ja 45 miinipildujat.

Pealetung arenes visalt. Maastik oli ebasoodne pealetungi operatsioonideks. Eriti oli raskusi rinde vasakul tiival (Põtalovo raionis), kus vaenlane peale vahe- rahu Eestiga (3. jaan. 1920.) viskas vabamenud väed Läti vägede vasakule tiivale. Olukorra päästis Läti vägede energiline teotsemine rinde vasakul tiival ja Poola väegrupi tegevus kirde suunas.

1. veebruariks vaibus sõjategevus Letgalias ja Läti tegi N.-Venega vaherahu. Rahuläbirääkimised algasid 16. apr. ja lõppesid rahulepinguga 11. aug. 1920.

VII. Võitluse resultaadid.

Läti rahvusline väeosa oli võitluses 628 päeva (18. XI 1918 — 11. VIII 1920), vabastas territooriumi 65.791 km² 1.596.573 elanikuga. Ta võttis osa 75 lahingust. Kaotas surnutena 154 ohv. ja 2875 sõdurit. Võttis vangi 5277 vaenlast. Peale selle sai suure sõjasaagi.

Läti sõjavägi praegusel silmapilgul.

Läti sõjavägi on umbes 1800 ohvitseri ja 18.000 sõdurit ja allohvitseri suur. Väe- teenistus kestab 15 kuud, kuid 1931. aastal on kavatsus üle minna 12-kuulise teenistuse peale. Aastane noorte arv on 12—14.000.

Vabariigi president on rahuajal sõjaväe kõrgem juht. Tema valitseb sõjaväge sõjaministri kaudu.

Sõjaministrile alluvad armee komander, peastaap ja mitmesugused valitsused. Riigikaitse küsimuste lahendamiseks on sõjanõukogu, kuhu kuulub teatud arv vanemaid sõjaväelasi.

Armee komander oma staabiga valmis- tab ette sõjaväge riigikaitseks. Kõik küsi- mused sõjaväe kasvatuse, väljaõppe, orga- nisatsiooni ja juhtimise alal kuuluvad tema

kompetentsi. Samuti kuuluvad tema kompetentsi kõik eeltööd riigikaitse alal.

Peastaabi alla kuulusid administratiivse iseloomuga küsimused, mobilisatsiooni asjad, topograafia osakond ja sõjaväe õppeasutused. Kõige lähemas tulevikus kavatakse peastaabi reorganiseerida ehk õigemini likvideerida. Mobilisatsiooni ja sõjaväe õppeasutuste asjad viiakse armee komanderi staapi. Ülejäänud osade kuuluvus pole veel selge.

Sõjavägi koosneb 4 diviisist ja ühest tehnilisest diviisist. Igas diviisis on 3 jalaväe rügementi ja 1 suurtükiväe rügement. Jalaväe rügementidest on 9 kahe-pataljonilist ja 3 kolme-pataljonilist. Suurtükiväe rügemendis on 2—3 gruppi à 2 patareid.

Peale nimetatud 4 välisuurtükiväe rügemendi on suurtükiväe inspektori alluvuses:

1 raske suurtükiväe rügement à 3 gruppi, soomusrongide rügement ja rannakaitse suurtükivägi.

Tehniline diviis koosneb: autotankide rügemendist, lennukiväe rügemendist, elektrotehnilisest divisjonist ja sapööride rügemendist.

Ratsavägi on üks rügement, mis kuulub 4 diviisi koosseisu. Ratsarügemendi koosseis on: 4 eskadroni, 1 kuulipildujate eskadron ja 1 remont-eskadron.

Sõjaväe õppeasutustest on: sõjakool, akadeemilised kursused ja ohvitseride täienduse kursused.

Sõjavägi täiendavad kaitseliitlased. Igas maakonnas on üks kaitseliidu rügement.

Käesoleval aastal militariseeriti piirivalve, mida võib lugeda nüüd sõjaliseks organisatsiooniks.

Keskoolides ja neile võrdsetes õppeasutustes on läbi viidud noorsoo sõjaline ettevalmistus. Viimast teostavad haridusministerium ja sõjaministerium ühiselt.

—g.

Mõni päev liitlase külalistena.

Arusaadavatel põhjustel on paljud meie väeosad läbikäimises liitlase Läti omadega. Ohvitseride isiklikud läbikäimised vastastikkude külastuste näol on traditsiooniliseks kujunenud. Loomulikult tuleb seda ainult tervitada ja edasi

puhul korraldatud rügemendi paraadi võttis vastu president. Paraadile oli pealtvaatajatena kogunud palju rahvast.

Sirgetes ridades deüleerus rügement osalt jala osalt lahing- ja jõuvankritel mööda riigi-

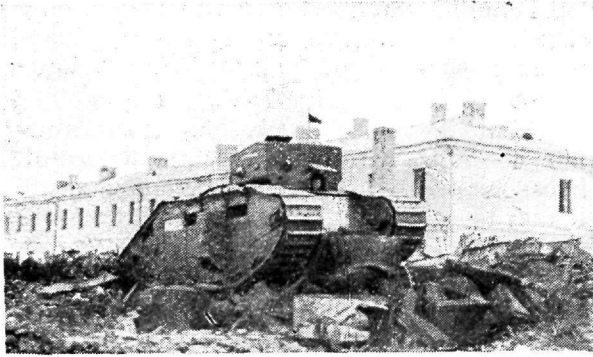
Läti tankide paraadil.

arendada, sest teisiti ei võigi olla, kui tahetakse üksteist tundma õppida, aru saada ja ühisele eesmärgile jõuda. Eriti tihe side on loodud Auto-Tankide rügementide vahel, mis kestab juba pikemat aega.

Külalastes esimest korda Läti Auto-Tankide rügementi tema aastapäeva puhul, oli võimalus tutvuneda, kui selle isiklike koosseisu, nii ka materjaliosaga. Mõlemad on head. Aastapäeva

peast ning kõrgematest sõjaväelastest. Tublisti arenenud isiklik koosseis mustas riietuses ja hallid teras-mürakad jätsid väga hea mulje. Oli näha, et liigub midagi võimsat, mis oma ülesande eduga täidab.

Õhtupoolikul demonstreeritigi kutsutud külalistele tankide võimet. Selleks olid ehitatud tisedad kunstlikud tõkked, milliseid tankid hävitasid. Nad tegid seda kergelt, ilma suurema jõu-

Tanki võime demonstreerimine.

pingutuseta. Maa sisse püstitatud raudtee roopad surusid tankid maha, nagu ölekõrred. Tankistuste võtmine näitas Läti tankistide head väljaõpet ja oskust. Kogu demonstratsioon kutsus esile pealtvaatajate hulgas suure vaimustuse ja rahuldustunde. Seltskonna ja sõjaväe vahel paistis väga soe vahekord olevat. Rügemendi

aastapäevaks kinkis temale Läti Auto-Klubi soomusauto. See juba on enesest väga ilus samm ja tõendus seltskonna huvist oma kaitseväge vastu. Üldse kogu aastapäeva pidustustest võttis seltskond väga soojalt osa, toetades rügementi nii aineliselt, kui ka moraalselt.

Tutvunedes Riiga, paistis igalpool silma vene-saksa mõju kadumine, mis enne Maaailmasõda nii teravalt sissesõitjale silma torkas. Suur Riia on võrdlemisi lühikese aja muutunud Läti linnaks, mis tõendab Läti organismi tugevust.

Viibides mõned päevad Riias, ei tundunud sugugi võorast õhkkonda, mis harilikuks nähtuseks välismail viibimistel. Kõik oli kodune ja sõbralik. Eriti südamlik vahekord oli rügemendi perega. Teenides ühesugustes väeliikides, saime üksteisest paremini aru kui keegi teine. Sarnases olukorras on ju palju ühiseid mõtteid, ühiseid ideesid ja lõpuks ka ühine eesmärk. Kõik see seob ja loob isiklistel kokkupuutumistel eriti südamliku ja sõbraliku vahekorra. Raske oli Läti sõprade keskelt lahkuda. Troostiks jälle nägemine, mis ennast kaua ei lasknud ega lase oodata.

Südamlikud vahekorrad, mis loodud ei unune ega katkene. J. L.

Läti Vabariigi 10. aasta kestvuse mälestusmedal.

Läti Vabariigi Valitsuse otsusel on asutatud mälestusmedal riigi kümne aasta kestvuse mälestuseks.

See medal antakse:

- 1) Läti sõjaväelastele, kes osa võtnud Läti vabadusvõitlusest 18. XI 1918 — 11. VIII 1920;
- 2) neile välisriikide sõjaväelastele, kes kaasa aitasid Läti vabastamiseks ja
- 3) neile eraisikutele, kes aktiivselt aitasid kaasa sõjaväele võidu saavutamisel.

Medal on ümmarguse kilbi kujuline, läbimõõt 35 mm. Ta 1-sel küljel on Riia linna ja Düünajõe kujutis, 2-sel küljel kolm tähte ja lause (tõlkes) „Läti eest 1918—1920“.

Medalit kantakse punase põhivärviga lindil, mida läbistavad 2 sinist kriipsu; lindi ääred on kollased.

Läti saadikult Eestis saabus meie Väliministrile noote, milles palutakse Eesti Valitsuse nõusolekut annetada seda medalit

neile Eesti kodanikele, kes kaasa aitasid Läti vabastamisele 1918—1920. Medalite jagamine algab juba 18. nov. 1928.

Eesti sõjainistri külaskäik Latvija kaitseväele

10.—15. nov. 1928 a.

Eesti sõjainister möödunud kuu lõpul sai Latvija sõjainistrilt kutse tulla külla, tutvuneda Latvijaga ja ta kaitseväega. Meie liitlase ja hea naabri kaitseväge kõrgema juhi austav kutse võeti vastu parimal meelel, sest külaskäigus ei nähtud mitte ainult viisakuse akti, vaid ka või-

jaministri korteris. Viimasel vastuvõtul viibis ka Latvija vabariigi president.

Ööl 10./11. nov. sõideti Liibavi „Karutapja ordeni“ püha pidustustele. Pidustused Liibavis olid suurejoonelised. Linn oli lipuehtes. Latvija lippude kõrval lehisid ka Eesti lipud. Austati vabadusvõitluses langenuid pärjapanekutega gar-

Sõjainistri kindral Reek'i vastuvõtmine Riia jaamas 10. XI 28.

Alates vasakult: Läti armee komander kindral PENIKIS, armee kom. staabi ülem kindral KALEIS, sõjainister kindral REEK, armee kom. staabi ülema abi kolonel HARTMANNIS, Läti sõjainister kindral KALNINŠ, Eesti saadik VIRGO, Vidzeme diviisi ja Riia garnisoni ülem kindral GOPPERS, Eesti kaitseväge esindaja Lätis major Maasing, Eesti kindralstaabi II osak. ülem kol.-leitn. LAURITS.

malust tõsiseks tööks ja nimelt — võimalus tutvuneda Latvija kaitseväega ja ta vanemate juhtidega nende igapäevases töös. Sõjainister kindral N. Reek kol.-leitn. K. Laurits'i saatel lahkus Tallinnast 9. nov. õhtuse Riia rongiga. Riiga jõuti järgmise päeva hommikuks. Riia jaama olid ilmunud vastu võtma meie sõjainistrit Latvija kõrgemad sõjaväelased, eesotsas sõjainistri kindral Kalniņš'i ja armee komanderi kindral Penikis'iga. Jaamas oli aukompanii lipu ja orkestriga sõjakoolist.

Kindral N. Reek 10. nov. sooritas viisidid presidendile hra G. Zemgals'ile, peaministrile, sõjainistrile, välisministrile ja armee komanderile. Samal päeval olid vastuvõtnud ohvitseride kasiinos ja sõ-

nisoni surnuaiale. Eesti kaitseväge poolt pani pärja kindral N. Reek.

Suur paraad, millest osa võttis 1. Kuuramaa diviis koos mereväe üksustega, algas kell 1130. Paraadil peetud kõnedes kriipsutati alla Liibavi tähtsust Latvija vabadusvõitluses. Läti sõjainister kindral Kalniņš omas kõnes tuletas meelde lätlaste ja eestlaste ühiseid võitlusi ja võite 1919. aastal. Hra minister arvas, et nois võitluses loodud sõprusidemed pole aastate möödudes nõrgenenud, mille tõenduseks Eesti sõjainistri kindral N. Reek'i viibimine paraadil.

Paraadile järgnes pidulik lõunasöök, millest peale kõrgete võimukandjate osa võtsid ka pidustustele tulnud Karutapja ordeni kavalerid. Lõunal peeti kõnesid. Vabariigi president kui riigipea ja Karu-

tapja ordeni nõukogu esimees, omas kõnes kriipsutas alla Karutapja ordeni kavaleride tähtsust Latviija loomisel. Pöördues kindral N. Reek'i poole, ütles president: „Meie keskel viibib ordeni kõrgemaid kavallere — Eesti sõjamineister. Meie ei või seda unustada, et Eesti on meile vabadusvõitluses annud suurt abi. Loodame, et ka tulevikus, kui saatus peaks

Kindral N. Reek omas kõnes tähendas, et Karutapja ordeni kavallereid olid vabadusvõitluses need, kes olid alati valmis ohverdama isamaa nimel kõike, mis omasid. Tänu nende võidutahtele, vaprusse ja ohvrimeelele saavutati võit. Eesti ja Läti tahavad rahu. Kuid on veel rahvaid, kes ei taha tunnustada teiste rahvaste õigusi. Võib veel saabuda hetki,

Sõjamineister kindral Reek Läti Karutapjate pidustustel Liibavis 11. XI 28.

Garnisoni paraadi vastuvõtmine.

Esiplaanel Läti President ZEMGALS, sõjamineister kindral REEK, Läti sõjamineister kindral KALNINŠ, armee komander kindral PENIKIS, Läti end. ülemjuhataja kindral BALODIS, kindral RADZINŠ, Kuuramaa diviisi ülem kindral KRUSTINŠ ja välisriikide sõjaväe esindajad.

meilt seda nõudma, saame võitlema õlg õla vastu.“ President hra Zemgals lõpetas oma kõne toastiga: „Elagu Eesti kaitseväge ja ta juht.“ Sõjamineister kindral Kalninš tänas ja tervitas Karutapja ordeni kavallereid nimel presidenti kui ordeni esimeest.

Saama president hra Kalninš omas kõnes tähendas: „Karutapja orden on vabadusvõitluse sümbol. Ta olgu meie tähtsamate traditsioonide aluseks. Tugev on vaid rahvas, kes omab traditsioone. Meie keskel pidulauas istuvad kaks juhti: üks kindral J. Balodis, kes Latviija vägede juhina teotses Latviija vabastamisel lõunast, teine kindral N. Reek, kes Eesti-Läti vägede tegelikuna üldjuhina võitles Latviija vabastamiseks põhjast. Juba see asjaolu, et need kaks meest siin ühise laua ääres istuvad, on tõenduseks, et oleme ühine pere...“

kus meie rahvastel tuleb relvaga kaitsta oma riiklikku iseseisvust. Sõjavägi on rahva viimane argument ta õiguste kaitseks ja tublimat sõjaväelased selle argumendi väärtuse määravad. Latviija ja Eesti kaitsevæed on juba koos võidelnud, ja edukalt võidelnud. Lahingväljadel on sõlmitud relvade vendlus. Elagu Läti ja Eesti rahvaste vendlus. Püsigu mõlemate kaitsevægede vahel verrega sõlmitud sidemed. **Lai dzivo Latviija!**

Latviija sõjamineister kindral Kalninš, võttes teist korda sõna, avaldas erilist headmeelt, et pidustustel viibib Eesti sõjamineister. Kindral Kalninš loodab, et sõprus Läti ja Eesti kaitsevægede vahel mõjutab hästi mõlema riigi vaheliste majandusliste ja poliitiliste suhete arengut.

Üldse Eesti sõjamineister kindral N. Reek ja ta saatjad kol.-leitn. K. Laurits ja

Eesti kaitseväge esindaja Latvijas major R. Masing said pidustustel suure austuse ja sõprusavalduste osaliseks, mitte ainult kui Eesti kaitseväge esindajad, vaid ka kui „Karutapja ordeni“ kavalerid.

12. nov. tutvustati Eesti sõjaministrit Liibavis asuva 1. Kuuramaa diviisiga, mere- ja lennuväe osadega ning sõjaväe töökodadega.

13. nov. jõuti Riiga tagasi. Tutvumine 4., 5. ja 6. jalaväe rügementidega. Rügementides võeti meie sõjaministrit pidulikult vastu. Kindral N. Reek kannab Läti 5. jal. rügemendi rinnamärki.

Samal päeval kell 1300 oli eine presidendil juures. Einele olid palutud koos sõjaministriga kol.-leitn. K. Laurits ja major R. Masing.

Visiit Saema presidendile.

Ööl 13./14. nov. sõit Daugapils'i (Düna-

burg). Pidulik vastuvõtt garnisonilt; tutvuneti garnisoni väeosadega. Siis autodel Reeshitsasse. Vastuvõtt garnisonilt. Daugapils'is ja Reeshitsas välja pandud Eesti lipud. Reeshitsa seltskonnalt korraldati Eesti sõjaministri külaskäigu puhul pidulik õhtusöök.

14./15. nov. tagasisõit Riiga. 15. nov. tutvuneti Riias tehnilise diviisiga, suur-tükiväega, soomusvägedega. Õhtul kell 2113 ärasõit Riist. Jaama olid Eesti sõjaministrit saatma ilmunud Latvija kõrge-mad sõjaväelased. Aukompanii lipu ning orkestriga.

16. nov. hommikul võisime oma sõjaministrit tervitada Tallinnas.

Sõjaminister kindral N. Reek on Latvijast ja ta kaitseväest kaasa toonud kõige paremad muljed.

Vabadussõja algusest 10 aastat.

Neist rasketest aegadest, mil olime sunnitud relvadeta ja sõjaväeta algama Vabadussõda, algama võitlust üle piiri sissetungiva vaenlasega, möödub 10 aastat.

Vabadussõja algus tähendab seda momenti, kus meil juba teoks saanud iseseisvuse kaitseks esimest korda tegelikult tuli jõuga välja astuda, et tagasi tõrjuda võõrast võimu, kes meie vabadusele kätt külge pannes seda ähvardas hävitada. Vabadussõda on heroilisem ja suurejoonelisem ajajärk Eesti ajaloos üldse. Meie minevik tunneb palju võitlusi rahva iseseisvuse pärast, kuid need ükski ei ole haaranud korraga tervet rahvast võitlusse sel kombel ja nii suurel kujul, nagu see sündis Vabadussõjas. Varemini peetud võitlused ei ole annud ka nii suuri resultate.

Vabadussõda, kui meie riiklise iseseisvuse loomistegur, kui esimene reaalse jõu akt meie iseseisvuse maksmapanemiseks, on seda väärt, et meie sellele sündmusele rohkem tähelepanu pööraksime.

Nüüd kus selle kangelasvõitluse algusest möödub 10 aastat, on põhjust peatuda selle võitluse algmomendi juures, tuletades meele väikese rahva suurt julgust võitluse alustamiseks, sitkust, püsivust ja meelekindlust võitluse läbiviimiseks. Meil on põhjust mälestada seda ennastsalgavat kangelastööd, mille oma õlgadele võtsid meie Vabadussõja juhid, alates sõda tühja kätega ja sõjaväeta. Lüüa lahinguid ja

vastase otsekoheste löökide all organiseerida väeosasid, see on kahekordselt raske töö, pealegi siis, kui laialisi hulkasid oli haaranud kahtlustunne, kui ei olnud usku oma väikesesse jõusse. Oli ju ka jõudude vahekord 1:100 vastu kohutavalt suur vaenlase kasuks.

Meie rahva- ja Vabadussõja juhid, hinnates õieti poliitilist momenti, meie moraalselt ülekaalu, Eesti mehe raudset tahet, tema sitkust võitluse pidamiseks — otsustasid võitlusse astuda kindlas usus seda võita.

Ja nad lahendasid õieti nende peale pandud ajaloolise ülesande.

Ei ole veel seni meil ametlikult kindlaks määratud, missuguse päeva peame lugema Vabadussõja algpäevaks.

18. novembril 1918. tühistas Nõukogude Vene Bresti rahulepingu. Selle diplomaatilise aktiga vabastas ta oma käed lepinguga seotud kohustustest ja sõjategevuse alustamiseks. Sellele aktile sõjategevus otse ei järgnenud, mispärast nimetatud tähtpäevaga Vabadussõja algust ära märkida ei saa.

22. novembril võtavad ette enamlased esimese pealetungi Narvale. Sel ajal kaitsevad Narva piiri veel Saksa okupatsiooni väed, kes ka enamlaste pealetungi tagasi löövad. Eestlased sellest lahingust osa ei võtnud, ka ei olnud saksa okupatsiooni

väed mitte meie liitlased, et meie nende tegevuse enda Vabadussõjaga seome. Just vastuoksa. Nemad kuulusid meie vaenlaste sekka. Meie piiril seistes ei olnud nende eesmärk mitte Eesti Vabariigi kaitsmine. Palju parema meelega nägid nad selle hävinemist, sest oma tegevusega nad näitasid üles meie vastu äärmist vaenulikkust. Seega ei saa meie ka seda tähtpäeva Vabadussõja algpäevaks nimetada.

Esimene kokkupõrge meil enamlastega sündis 28. nov., kus nad teistkordselt kallaltungisid Narvale ja kus meie poolt selle kaitseks osavõtsid kol. Seiman n'i juhatusel umbes 80 ohvitseri ja 350 sõdurit-kooliõpilast-kaitseliitlast. See oli meie esimene kaitseväge osa, kes Narva piiril oli sunnitud vaenlasega lahingusse astuma.

See sündis siis, kui alles paar nädalat, tagasi olime asunud üle võtma okupatsiooni võimudelt valitsusasutusi ja olime hakanud looma omale kaitseväge. Vaevalt olime jõudnud mõniseda meest ja kooliõpilast piirile saata, et selle kaitset okupatsiooni võimudelt üle võtta, kui tuli meil astuda otsekohe võitlusse. 28. november oli meie piirikaitsetele esimene võitluspäev ja tegelik sõda algas sellest momendist, mis-

pärast kõige rohkem oleme õigustatud lugema seda päeva Vabadussõja algpäevaks.

Meie kangelasliku vastupanu tõttu lõppes Vabadussõda meie võiduga, kuid ta maksis meile palju rasket võitlust ja suuri ohvreid.

Nüüd, kus Vabadussõja algmomendist on möödunud 10 aastat, oleme kohustatud hetkeks peatuma sellel raskel momendil, kus meie Vabadussõja juhid nii rasketes tingimustes nii suure julgusega ja nii lootusrikkalt suurt võitlust algasid ja kus rahva ohvrimeelne pojad pidid maksma oma eluga selle vabaduse. Mõni vaikne aktus meie kaitseväge osades, koolis ja seltskonnas peaksid neid aegu meile lähemale tooma.

Meie kaitseväge ridades teenivad noored teavad Vabadussõjast vähe. Meie praegused kooliõpilased mäletavad sellest vaevalt midagi. 10 aastaga oleme üldiselt jõudnud juba paljugi unustada. Vabadussõja kangelaslugusid on vaja ümberjutustada neile, kes seda ei ole kuulnud. On vaja levitada ja anda edasi tulevastele põlvetele seda Vabadussõja vaimu, seda kangelasmeelt, millega nii suure ja raske pingutuste läbi löime iseseisva vaba Eesti.

—mp.

Varustusvaitsus 10. aastane.

21-sel novembril s. a. möödub 10 aastat Varustusvalitsuse tegevuse algusest. Sel puhul meeletuvad mineviku variud, need sünged ajad täis rahutusi, kus tulevik oli varjatud läbipaistmatu teadmatuse looriga ja kus eestlaste ainsaks toeks oli vankumata tahe püüda valguse poole, tungida läbi tumeda loori. See tahe ja hiilgavad lootused näha kaunist kodu kasvamas, pakitses igas tõelikus eestlases ja kõik kodumaa parimad pojad astusid kõhklemata, raskusist hoolimata, tegevusse võõra ikke maharaputamiseks.

Ka need, kes seati ülesande ette — demoraliseeritud Vene sõjaväe riismete ja Saksa okupatsiooni vägede poolt rüüstatud maal ilma rahata, ilma mingisuguste varustus-tagavaradeta, alata kaitsemaleva toitmist, riietamist, relvastamist — asusid tegutsema, täis usku ja lootusi, et teha võimatut võimalikuks. On arusaadav, et selles raskes olukorras ei oleks varustusorgan suutnud ka geniaalsemal juhtimisel midagi suuremat korda saata, kuid siin tuli appi oma juh-

tide kaudu kogu maa, kõik rahvas. Asutatud varustusvalitsus oli ja jäi siiski selleks instansiks, mis seda suurt, vastutusrikkast vabadusvõitlejate varustamis-tööd Ülemjuhatause poolt näidatud piires tegelikult juhtis.

Järgnevad read sisaldavad mõningaid lühikesi märkeid Eesti esimestest sõjaväe varustusasutustest, millede otsekohe järeltulija ongi varustusvalitsus.

1917. a. detsembris, mil Vene vägede ülemjuhataja loal sai formeeritud I Eesti diviis, moodustati ka diviisi intendantuur. Intendantuur, mis koosnes intendantist ja asjaajajast, asus diviisi staabiga koos Tallinnas, Nunne ja Kloostri tänavate nurgal „Kniep & Werner'i“ kontori ruumes. Intendantuuri ülesanne pidi loomulikult olema I-se Eesti diviisi varustamine, mida aga ainult sedavõrt oli võimalik teostada, kui võrt venelastelt korda läks välja nuruda. Hiljem keelas kohalik kindluse komandant eestlaste varustamise üldse.

1918. a. veebruaris pääsesid enamla-

sed võimule ja intendantuur, kes keeldus enamlastega ühiselt tegutsemast, oli sunnitud laiali minema.

Sama aasta 24. veebruaril, s. o. iseisva Eesti Vabariigi väljakuulutamisel ja Saksa vägede tulekul, koondus intendantuur jälle: alguses Vismari tän. nr. 7, praeguses Põllutööministeeriumi majas, kust mõnepäevase viibimise järgi asuti Patarei tänavale nr. 10. Asutust nimetati nüüd „Eesti vägede intendantuur“. Siia kogusid ka peajasjalikult end. Peeter Suure merikindluste intendantuuri ja teised ametnikud-estlased, kes Vene valitsuse lagunemisel kohapeale olid jäänud. Nüüd moodustati intendantuur juba suuremas ulatuses: määrati kindlaks jaoskondade, ladude ja töökodade administratsioon, kes venelaste poolt maha jäätud varustusasutised ühes seal leiduvate esemetega oma kätte võtsid.

Aprilli algul 1918. a. said Eesti väeosad (ka intendantuur) Saksa vägede juhataja käsu Eesti vägede laialiminekuks ja ruumidest lahkumiseks. Nüüd koliti kiires korras intendantuuri likvideerimiseks S. Tartu maanteele erakorterisse ning vähehaaval vallandati pea kõik ametkond. Koonduspunktiks jäi siiski erakorter Põlitse'i aial, millega alaliselt sidet peeti.

Kui hakkasid jutud liikuma, et Saksa maal on revolutsioon ja sakslased pidada peatselt lahkuma, ilmusid vahepeal „reservis“ olnud mehed jällegi vähehaaval kogumispunkti. Siin sai siis novembris 1918. a. varustusvalitsuse administratsioon igaks juhtumiseks ette kokku seatud ja isikud kohtadele ära määratud, et sakslaste lahkumisel kohe tegevusse astuda, mis ka sündis. Peale saksa sõjaväe lahkumist sai varustusvalitsuse asupaigaks Pagari tän. nr. 1, kus Varustusvalitsus tänapäevani asub.

Vabadussõjaaegne varustamine edenes silmnähtavalt ja sõja lõpuks oli varustamise korraldus kujunenud meie olude kohaseks ja reeglipäraseks.

Sõja lõppedes, rahuajal, tulid kaitseväge varustamise küsimuses esile uued raskused, millised kestuvad praegugi, peajasjalikult ainelise kitsikuse näol, mis sunnib piirama hädatarvilikumaidki kait-

seväge nõudeid, millest on aga üle saadud ja millest püütakse ka tulevikus tingimata ülesaada äärmiselt kokkuhoidliku ja võimalikult otstarbekohase ainelise jõu kasutamiseega. Varustamisviisid on aast-aastalt kohanenud meie oludele ja iga aasta on toonud juure kogemusi, parandusi ja uuendusi.

Kindral T. Rotberg.

Kaitseväge Varustusvalitsuse ülem.

Varustusvalitsus on püüdnud maksimaalse energiaga varustada Eesti vapralt kaitseväge nii vabadusvõitluses kui ka pärast seda, välja minnes põhimõttest, et „mitte sõjavägi pole varustusvalitsuse jaoks, vaid varustusvalitsus — sõjaväe jaoks“.

Varustusvalitsuse 10-da aastapäeva puhul tuleb soovida, et rahvas senise arusaamisega ja heatahtlikkusega püüaks vastu tulla oma kodukaitsja kaitseväge ainelistele tarvetele ja et varustusvalitsus suudaks edasi tegutseda senise viisadusega, tahtega ja laitmatu otstarbekohasusega ning teha veel palju viljakat tööd ka tulevikus.

L.

6. jal. rügemendi 10. aastapäev. Märkmeid 6. polgu loomispäevilt ja sõjalisest tegevusest.

Kol.-leitn. J. Maide.

I. Mälestusi 6. rügemendi loomispäevilt ja võitlustest lahkuvate okupatsioonivägede (21. nov. — 23. dets. 1918. a.)

16. novembril 1918. a. otsustas Ajutine Valitsus rahvaväge kokku kutsuda, kelle ülesandeks pidi olema Eesti riiklist iseseisvust kaitsta ja korda alal hoida.

Saal, 3. komp. ülem — al.-kpt. Hünerson, 4. komp. ülem — al.-kpt. Luukas, kuulipild. komando ülem — al. kpt. Feofanov, jala- ja ratsaluurajate k-do ülem — leitn. Limberg, sapööri k-do ülem — ltn. Küppar, side k-do ülem — n.-ltn. Simmo, sõjariistade k-do ülem — lipn. Vain, majan-

6. jal. polgu staap Pärnus 1918. a. sügisel.

Paremalt vasakule Po.kül. polkonnik Puskar, adjutant leitn. Kulbusch, majül. kapt. Jakobsen.

Silmaspidades väeosade vormeerimise ja organiseerimise raskusi ning välise kaitse rutulise teostamise tarvidust, otsustati vormeerida 6 jalaväe rügemendi ühes vastavate ratsa-, suurtüki- ja tehnilisväe osadega, kusjuures 6. jalaväe rügement pidi vormeeritama Pärnus ja tema üks pataljon (II) — Viljandis. 21. novembril antakse kol. Puskarile ettekirjutus 6. jalaväe rügemendi vormeerimisele asumiseks, missugune päev on ka rügemendi aastapäevaks.

Rügemendi rajamisel olid kol. Puskaril lähemateks abilisteks ja ühtlasi ka esimesteks allüksuste ülemateks — I pataljoni ülem — al.-kpt. Tallo, 1. komp. ülem — al.-kpt. Jaakson, 2. komp. ülem — al.-kpt.

duse ülem ja ühtlasi ka rügemendi ülema kohustetäitja — al. kpt. Jakobson, töökompanii ülem — al.-kpt. Jürgenson ja rügemendi adjutant — ltn. Kulbusch.

II pataljoni ülemaks ja vormeerijaks Viljandis määrati al.-kpt. Trossi ja tema esimesteks abilisteks ning allüksuste ülemateks — al.-kpt. Bergmann, ltn. Virro, leitn. Soo ja n.-ltn. Luha. Esialgseks rahaliseks toetuseks anti kol. Puskarile Tallinnast 1000 marka avansi.

Vabatahtlistest, kes võrdlemisi kiirelt ja suurel arvul ilmusid, moodustati peagi 1. kompanii.

Pärnus asuv sakslaste diviisi staap oli vahepeal, kui meie juhid kibedasti rügemendi esimeste üksuste organiseerimise-

ga ametis olid, salaja ära sõitnud. Linna jäid veel sakslastest 1 jalaväe pataljoni ja 2 kuulipildujate kompaniid 36 kuulipildujaga. Meil oli aga samal ajal ainult 1 kompanii — umbes 150-mehelises koosseisus. Suurt puudust tunti relvade järele, kuna kuulipildujaid meil üldse polnud. Vaatamata meie nõrkade jõudude peale esitatakse sakslastele nõudmine, et nad meile pool kõikidest oma sõjariistadest üle annaksid. Algukses vastasid sakslased naerdes, et nad ei mõtlegi. Pikemate läbirääkimiste tagajärjel lubati hiljem siiski „natukene“ anda.

Siin juhtus aga õnnetus ja selle tagajärjel tekkisid sakslastega ootamatult uued sekeldused. Nimelt oli ühel kaitseliitlase püss kogemata lahti läinud ning kuul, seinast läbitungides, ühe saksa sõduri tapnud. Sakslased löid kihama. Sakslaste poolt esitati nõudmine — maksku eestlased 50.000 marka surma saanud saksa sõduri perekonna toetuseks, ehk kui selleg anõus ei olda, siis sakslased ajavad kõik Eesti valitsuse asutused Pärnus laiali. Relvade üleandmisest polnud nüüd enam juttugi. Peeti aru, mis teha, — kas nõudmine täita või vastuhakata. Ühemeelselt võeti vastu viimane otsus, s. o. — vastuhakata ja kiirelt oma kaitse alla võtta Linnavalitsus, Maavalitsus ja Eesti panga osakond. Kui sakslased peaksid katsuma neid ruume vallutada väevõimuga, siis vastata neile tulega.

Meie energiline väljaastumine mõjus. Sakslased ei võtnud midagi otsustavat ette. Sarnane olukord ja passiivsus sakslaste poolt tõstis julgust ja meie otsustamise nüüd juba sakslastest ultimatiivselt nõuda poolte sõjariistade üleandmist. Vahepeal võeti ka raudteejaam meie valve alla, et takistada sakslastele ärasõitu, kui nad meie nõudmist ei täida. Saades õieti aru sellest tõsisest ja suurest moraalsest jõust ning sallimatusest sakslaste vastu, mis peitub Eestlase ja Eesti sõduri hinges, ei julgenud sakslased aktiivselt välja astuda, vaid painutasid end meie nõudmistele alla, — nad andsid meile üle 18 kuulipildujat, hulk hobuseid, vankreid ja sõjariistade arsenaali, kus olid venelastelt sõjasaagiks saadud relvad, elanikkudelt kokkukorjatud püssid ja mitmesugune muu varustus. Peale selle lahkusid sakslased Pärnust.

Vahepeal edenes Viljandis II pataljoni vormeerimine õige visalt. Põhjuseks oli asjaolu, et sakslased selles kindlamas Balti saksluse kantsis end ikka veel täiesti kodus tundsid olevat.

Kapten Tallo.

Vabadussõjajaegne 6. jal. polgu ülem.

Nüüd, kui väevõimuga sakslastelt osa relvu Pärnus ära oli võetud ja need meie kodukaitsjate kätte antud, otsustas kol. Puskar ühes 1. kompaniiga ja jalaluurajate komandoga sõita Viljandisse „asja korraldama“. Pärnu jäi korda pidama 2. kompanii.

11. detsembri õhtul jõutakse Viljandi jaama. Lauluhlide saatel sammuvad õhtuses pimeduses meie lahingvalmis osad täies relvastuses jaamast linna. Kell 10 õhtul antakse sakslastele käsk soldatite nõukogu „Koidu“ saali veel samal öösel kokku kutsuda. Koosolek algab kell 12 öösel. Koosolekust võtsid osa meie poolt — kol. Puskar, leitnant Pedaja ja leitnant Limberg, sakslaste poolt Saksa soldatite saadikud ja hulk Saksa ohvitseri. Meie poolt nõuti relvade üleandmist. Läbirääkimised kestsid umbes 2 tundi. Sakslased ei tahtnud kuidagi aru saada, mis õigusega meie neilt nõuame relvu. Ilma, et mingisugusele kindlale otsusele oleks jõutud, teatas kol. Puskar, et meie ootame homme kõikide sõjariistade üleandmist peale püsside, mis sõdurite käes. Hommikul asu-

sime sõjariistade ülevõtmisele. Sakslased relvade üleandmiseks mingisuguseid korraldusi polnud teinud, kuid vastu ka ei pannud. Nii võeti Viljandis üle 2 kuulipildujat, 500 püssi ja 8 hobust.

Viljandi lossis vormeeris rittmeister von zur Mühlen samal ajal Balti sakslastest väeosa. Rahva ja sõdurite seas liikus jutt, et lossis hulk kuulipildujaid ja isegi suurtükke peidus olla, mispärast ka meeoleolu rahva ja iseäranis sõdurite keskel ärevaks kippus minema. Et inimesi rahustada, käis kol. Puskar ohvitseride saatel öösel lossi isiklikult läbi. Kahtlast midagi ei leitud. Vaatamata rügemendi ülema ringkäigu peale, käisid ka sõdurid öösel lossis „revideerimas“, — kuid samuti midagi ei leitud. Teisel päeval said baltlased sõjaministrilt käsu Tartu sõita.

Kui sakslastega asjad likvideeritud, — asuti nüüd energilisemalt II pataljoni korraldamisele Viljandis. Uueks pataljoni ülemaks määrati 1. kompanii ülem al.-kpt. Jaakson. Oli karta, et enamlaste kiire edasitungimisega Valgast Viljandi ja Mõisaküla-Pärnu sihis, ühendus rügemendiga (Pärnuga) katkeda võib, mispärast ka II pataljoni juure vormeeritakse iseseisev majanduse osa.

Ülesanne täidetud, II pataljonile Viljandis relvad muretsetud ja pataljoni korraldamisele kindel alus pandud, — sõidab rügemendi ülem ühes 1. kompanii ja jalaluurajate komandoga Pärnu tagasi, et jätkata siin rügemendi vormeerimise töid.

Vahepeal, tund-tunnilt, halvenes olukord meie rinnetel. 6. rügem. 3. ja 4. (A) kompanii saadetakse Viru rindele Rakvere-Jõhvi rajooni, kus seisukord eriliselt raskeks oli kujunenud. Need kaks kompaniid ühes 4 kuulipildujaga määratakse 5. rügemendi 5. ja 6. kompaniina, kuhu nad jäidki. Kiirelt vormeeritakse Pärnus uuesti 3. ja 4. (B) kompanii. Nii oli I pataljon, jala- ja ratsaluurajate k-do valmis ning asuti III pataljoni vormeerimisele.

Seisukord halvenes. Valk langes vaenlaste kätte. Vene valgekaart põgenes ülepea kaela. Sakslased aga, kes pidid meie piire kaitsma, kuni meil oma sõjavägi korraldud, astusid enamlastega läbirääkimistesse ja linn linna järele anti sakslaste poolt vabal kokkuleppel punastele üle, kuna okupatsiooniväe riismed ise aga röövides kiirelt Riia sihis taganesid.

Et lahkuvad saksa sõjaväed viimaseid

moona- ja muid tagavarasid meie kodumaalt täielikult välja ei veaks, siis tahtsid Viljandi omavalitsustegelased sakslastega selles asjas kokku leppida. Läbirääkimised pidid algama 21. detsembril pärast lõunat, kuid enne määratud tähtaega lahkusid sakslased vooridega poolvargi linnast. Sama päeva õhtuks jõuavad sakslased Halliste kiriku ümbruskonna mõisatesse, teel elanikkudelt kõik riisudes, mis näppu puutus ja mida võimalik kaasa viia.

22. detsembril sattus 6. jalaväe rügemendi ratsaluurajate k-do ülem leitn. Pedaja ühes 10 ratsanikuga Voltveti-Mõisaküla teel Ritsare talu juures Voltveti sihis liikuvate saksa ratsanikkude salgaga kokku. Leitnant Pedaja pidas sakslased kinni, et neilt ülevaruseid sõjariistu ära võtta. Enne aga kui seda korda läks teha, jõudsid kohale tagant järgi tulevad suuremad saksa väesalgad. Seisukord muutus kriitiliseks. Ratsaluurajad sõitsid sammu 500 tagasi ja seadsid metsa servas end lahinguvalmis, kuna leitn. Pedaja uuesti sakslaste juure läbirääkima sõitis. Oma mees-tele andis leitn. Pedaja käsu — niipea kui ta märku annab — tuli avada. Mis leitn. Pedaja sakslastele rääkis, pole teada, eemalseisjatele aga kuuldus, et sõnavaheutus õige äge oli. Sakslasi voolas teed mööda järjest juure. Korruga märkasid ratsanikud, et sakslased paar kuulipildujat meile tähelepanematult laskevalmis olid üles seadnud. Oli selge, et sakslased leitn. Pedajat nüüd enam tagasi ei lase. Vastu hakata aga vaenlasele, kellel enam kui sajakordne ülekaal, polnud ka mõtet, — ja nii taganesid meie ratsanikud ilma lahinguta, lootes, et sakslased ise leitn. Pedaja hiljem vabastavad, kuna ebaõnnestunud lahingu tagajärjel seda vaevalt oodata võis. Leitn. Pedaja vangistati sakslaste poolt ja viidi Riiga. Riist õnnestus temal sakslaste käest ära põgeneda ja üle Valga Mõisakülla pääseda, kus ta uuesti enamlaste poolt kinni võeti, Valka viidi ja seal metsikult enamlaste poolt ära tapeti. Pärast leitn. Pedaja vangistamist pöörati abipalvega 6. rügemendi ülema poole, kes viibimata abiks lubas saata jalaluurajate k-do kahe kuulipildujaga — Mõisakülast ja ühe kompanii kahe kuulipildujaga Pärnust.

23. dets. hommikul kella 10 paiku sõitsid 6. rügemendi jalaluurajad, 40 meest 2 kuulipildujaga, leitn. Limbergi juhatusel Voltveti. Punapargi kohal märkas leitn. Limberg suurt sakslaste koloni, mis

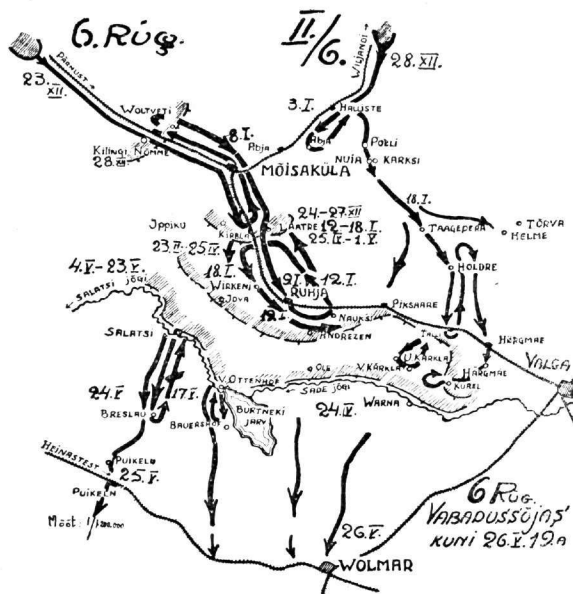
Lätimaa poole liikus. Hoiatati mehi, et nad vagunitesse jääks ja ilma käsuta midagi aktiivset ette ei võta. Leitnant Limberg ise aga tahtis sakslastega läbirääkimistesse astuda, et saada teateid leitn. Pedaja saatusest ning samuti kätte saada ümbruskonna talupoegadelt röövitud hobuseid ja muud varandust, mille kohta palju kaebusi Pärnusse, rügemendi staapi, oli sisse tulnud. Leitn. Limberg aga ei saanud veel oma plaani teostamisele asuda, kui sakslased vagunite pihta tule avasid. Selle järele avati ka tuli meie meeste poolt sakslaste pihta. Vastastikune laskmine kestis umbes 20 minutit, mille järele luurajate k-do Nõmme poole ära sõitis.

Meil oli 9 surnut ja 3 haavatut, kuna sakslased surnute ja haavatutena 58 meest kaotasid.

Pärnust väljasaadetud kompanii jäi hiljaks ja lahingust sakslastega osa võtta ei saanud.

Nii röövides ja vägivalla tegusid toime pannes taganesid okupatsiooniväe viimased riismed meie kodumaalt, kroonides oma surveaega Eestis veretööga Punapargi lahingus 23. detsembril.

6. rügemendile oli pandud juba kindel alus Pärnus ja Viljandis ning tema esimesed, alles vormeeritud, osad tõttasid vastu punaväele Ruhja sihis.

Kol. E. Rosenberg

juhtis 6. jalaväe rügemendi rahuaja tööd üle poole aastakümne. On võitnud affuvate ja seltskonna suure lugupidamise. Praegu 6. üksiku pataljoni ülem.

II. 6. rügement Lõuna-rindel.

1. Mõisaküla - Ruhja - Valga vahelise raudtee vallutamise operatsioon.

(24. dets. 1918. a. — 1. veebr. 1919. a.)

Pärast Valga langemist (17. dets.) jätkasid punased sealt edasitungi kahes peasuunas:

1. üle Ruhja - Mõisaküla ja Pärnu peale ning

2. üle Tõrva Viljandi peale.

23. ja 24. detsembril saadetakse Pärnust rindele 1. ja 2. kompanii Mõisaküla-Ruhja vahele Ippiku-Laatre joonle. 27. dets. asuvad punased Kirbla mõisa ja jaama suunas pealetungile ning sunnivad 1. ja 2. kompaniid üle Mõisaküla Voltveti mõisa ja jaama raiooni taganema. 28. dets. jõuavad Pärnust kohale veel 3. ja 4. kompanii ning nüüd asutakse Kilingi-Nõmme, Voltveti jaama ja Voltveti mõisa joonel kaitse korraldamisele. 31. dets. katsuvad punased, raudtee sihis pealetungides, Voltveti jaama vallutada, kuid lüüakse Punapargi (Voltveti jaama juures) lahingus tagasi. 2. jaan. teevad punased

ratsanikud (umbes 40—50 meest) katse vallutada Voltveti mõisat, kuid ka see ebaõnnestub, — Voltveti mõis ja jaam jäävad jäädavalt meie kätte. Mõisakülas asuvas punaväe osas oli käärimine lahti läinud ning Pärnu sihil nad enam aktiivsust üles ei näidanud.

6. polgu vanaisa — 60-aastane vabatahtlik sõdur Blumenthal, võttis osa kõigist lahingutest.

Elavamad tegevust ilmutasid punased Viljandi sihis. 28. dets. saadeti II pataljoni 5. kompanii ja ratsaluurajate k-do Abja raiooni, kust ta punaste survega 3. jaan. taganes Hallistesse.

Et punaste pealetungi Viljandi suunas seisma panna, annab II diviisi ülem kol. Puskar käsu vastupealetungile asuda, milleks II pataljoni osad, Scoutide toetusel, pidid pealetungima üle Nuia ja vasakul asuv 3. rügement ja üks kompanii II pataljonist pidi vallutama Tõrva. 5. jaan. puhastavad II pataljoni osad Polli mõisa ja Karksi-Nuia alevi, — sellega oli siin punaste edasitungimisele Viljandi suunas piir pandud. Vasakul kestavad verised lahingud Kärstna mõisa pä-

rast 2. kuni 7. jaanuarini, millest ka osa võttis II pataljoni 8. kompanii.

7. jaan. algab kõikidel rinnetel meie vägede vastupealetung punaväe väljatõrjumiseks Eesti pinnalt. 6. rügemendi Mõisaküla grupp (I ja III pataljon, soomusrong ja k-dod) vallutavad 8. jaan. Mõisaküla alevi. Mõisaküla vallutamise saime Pärnu-Viljandi vahelise raudtee oma kätte ning ühes sellega loodi otsekohene side 6. rügemendi ja II diviisi teiste osade vahel, missugune Mõisaküla punaste kätte langemisega kaudselt üle Tallinna käis.

9. jaan. vallutati Mõisaküla gruppi poolt Ruhja ja Nauksi jaam, kuna II pataljoni osad jätkasid tegevust Taagepera ja Helme suunas.

Peale Riia vallutamist punaste poolt (4. jaan.) vabanes neil seal osa peajõududest ja et meie samal ajal üldisele pealetungile asusime, siis hakkasid punased Riia raioonist meie Lõuna rindele uusi abi-vägesid juure vedama. Juba 10. jaan. on meil teateid, et Valga-Ruhja raiooni on ilmunud uusi vene rügementide osi ja siia liiguvad ka läti kütid.

12. jaan. asuvad punased Viljandi sihis esimesele vastupealetungile. Nende kätte langeb Ruhja (12. I) ja meie osad, taganedes Mõisaküla sihis, asuvad kaitsele Ippiku-Laatre joonel. Ka Viljandi suunas on punastel edu, kuid peagi rauged siin nende pealetung. 18. jaanuaril algab meie uus vastupealetung Ruhja ja Valga sihis, mis kestab kuni 23. jaanuarini. Selle kestel vallutati 6. rügemendi osade poolt 18. jaan. Taagepera mõis, 19. jaan. Ruhja ja Nauksi jaam, 21. jaan. — Piksaare jaam ja 22.—23. jaan. — Holdre, Omeli mõisad ning Talli jaam. 24. jaan. asuvad punased teisele vastupealetungile Viljandi sihis, sundides 6. rügemendi osi Nauksi, Holdre, Taagepera joonel taganema.

Et kergendada Pärnu ja Viljandi sihis tegutsevate vägede seisukorda ning anda enamlastele otsustavat lööki Lõuna rindel, arenevad jaanuari kuu lõpul suuremad võitlused Valga pärast. 6. rügemendil on siin ülesandeks oma vasaku tiiva osadega (II pataljon) ja soomusrongidga Valga vallutamise operatsioonile kaasa aidata, mis ka võimaluste piirides täidetakse, vaatamata selle peale, et rügemendi osad eelmistel päevadel suurema punaste pealetungi likvideerimisega ame-

tis olid. Valga vallutati 1. veebruaril ja sellega saime meie täielikult oma kätte Valga-Mõisaküla vahelise kitsaroopalise raudtee ning surusime punased tagasi meie Lõuna piirile.

2. Salatsi ja Säde jõe esimene operatsioon.

(2. veebr. — 22. veebr.)

Et paremaid kaitse positsioone sisse võtta ja sõjalist tegevust ning Eesti piiride kaitset oma territooriumilt välja viia,

lahingud edasi, kusjuures vaenlane vastupealetungile asub, mis temale võrdlemisi edukalt keskel s. o. Ruhja sihis ja vasakul tiival areneb.

22. veebruaril langes Salatsi alev vaenlase kätte, kuna teistelt punktidele Salatsi ja Säde jõe joonelt meie osad juba varem tagasi olid tõmbunud. Ruhja äravõtmiseks oli vaenlane kõik omad reservid Volmarist välja toonud.

Meie esimene Salatsi-Säde jõe operatsioon ebaõnnestus, sest vaenlane võrreldes meie nõrkade jõududega oli liiga tu-

6. jalaväe polk Narva rindel.

Samograssi ja Väzka soodes puhkusel.

algasid veebruari kuu esimestel päevadel ettevalmistused uueks operatsiooniks, kus 6. rügement pidi väljatungima Salatsi jõe, Burtniki järve ja Säde jõe joonele. Pealetung algab 14. veebruaril. Eriliselt edukalt areneb tegevus rügemendi parema tiiva osadel (I pataljon) Salatsi jõe ning Vana Ottenhofi suunas, kuhu juba 14. veebr. õhtul välja jõuti. Visamalt arenes tegevus keskel (III pataljon — Ole suunas) ja vasakul (II pataljon — Härgmäe mõisast Varna suunas) tiival. Vihasemad lahingud löödi 14. veebr. II pataljoni osade poolt Varna ees Kureli mõisa raionis ning Vana- ja Uue-Kaarkla mõisate pärast. 15. veebruaril kestavad ägedad

gev. Meie osad asusid Vitin-Resgal, Rudin, Idva, Njäuuke, Bike, Genzte, Stille, Andrezen, Piksaare, Talli ja Kureli joonel.

3. Ruhja kaitselahingud. Salatsi ja Säde jõe teine operatsioon.

(23. veebr. — 3. maini.)

Pärast taganemist Salatsi ja Säde jõe joonelt arenesid Ruhja kaitselahingud alates 23. veebr. ning kestsid ilma suurema muutuseta seisukohtades vahelduva eduuga üksikute talude ja mõisate pärast kuni 25. aprillini.

25. aprilli hommikul kella 3 ajal murdis vaenlane ootamata kallaletungi-

ga III pataljoni rinde 10. kompanii kaitsepiirkonnas (Limba-Andrezen) läbi. Pataljoni ülem leitn. Junkur ühes oma staabiga, leitn. Laur ja umbes 40 sõdurit 10. kompaniist langesid vangi. Punased arendasid edu Ruhja sihis. Ruhja all panid vaenlasele vastusaadetud 1. 9. kompanii mehiselt vastu kuni kella 1200, siis aga olid nad sunnitud vaenlase ülejõu eest, Ruhjat mahajättes, taanduma. Samal ajal tungis ka vaenlane II pataljo-

4. Kaitselahingud Salatsi ja Säde jõe joonel.

Volmar-Lemsalu operatsioon.
(4. maist — 27. maini.)

1919. a. kevadel kerkis teravalt päevakorrale meie pika ja ebanormaalse Lõuna rinde likvideerimise küsimus. Oli kavatsus punastele lõuna suunas lõpulikku lööki anda, Põhja-Latviat vabastada ja lätlasi jalule aidata, mille läbi saaksid lik-

Teel Porhovi poole — Pihkva rindel.

6. jalaväe polgu osad rännakul jalga puhkamas.

nile Piksaare juures kallale, kus 7. kompanii ülem leitn. Soo raskesti haavata ja tema asetaja leitn. Krimpel — surma sai. Pärast ohvitseride kaotust taganes ka kompanii ja Piksaare jaam langes vaenlaste kätte. I pataljoni piirkonnas (rügemendi paremal tiival) löödi kõik vaenlase pealetungi katsed tagasi. Et aga III pataljon õhtaks Laatre suunas taganenud oli, pidi ka I pataljon üldiselt Kirbla sihis tagasi tõmbuma.

26. aprillil määratakse rügemendi ülemaks kapten Tallo.

27. aprillil asutakse vastupealetungile, et Ruhja alevit tagasi võtta, kuid see ebaõnnestub. 1. mail korratakse uuesti pealetungi, mis lõpeb Ruhja vallutamisega. 2. ja 3. mail jätkatakse edasitungi ning vaenlane visatakse üle Salatsi ja Säde jõe.

Sellega lõppesid vihased, enam kui 2 kuud aega kestnud, Ruhja kaitselahingud meie lõpuliku võiduga. Vaenlane visati üle Salatsi ja Säde jõe, — rügement aga asus uue järjekorralise operatsiooni täitmisele.

videeritud meie raskesti kaitsetav Lõuna rinne ning osa sõjakoormast idas lätlastele üle antud. Kooskõlas meie vägede üldise tegevuskavaga võeti 6. rügemendi poolt mai kuus ette Volmar-Lemsalu operatsioon.

Volmar-Lemsalu operatsiooni esimene periood 4.—16. maini kujutab kaitselahinguid Salatsi ja Säde jõe joonel ning ettevalmistuse pealetungile asumiseks. 17. mail algab 6. rügemendi I pataljon pealetungi Breslau suunas ja IV pataljon — Bauershofi suunas. 17. mail vallutab I pataljon Breslau mõisa. Bauershofi raioonis asub vaenlane vastukallaletungile ning sunnib IV pataljoni taganemisele Salatsi jõe joonele. Ka I pataljon tõmmatakse selle järel tagasi, kuid sisse jääb I pataljoni staap, kes hiljem vaenlasest läbimurra ja õnnelikult Salatsi välja jõuab.

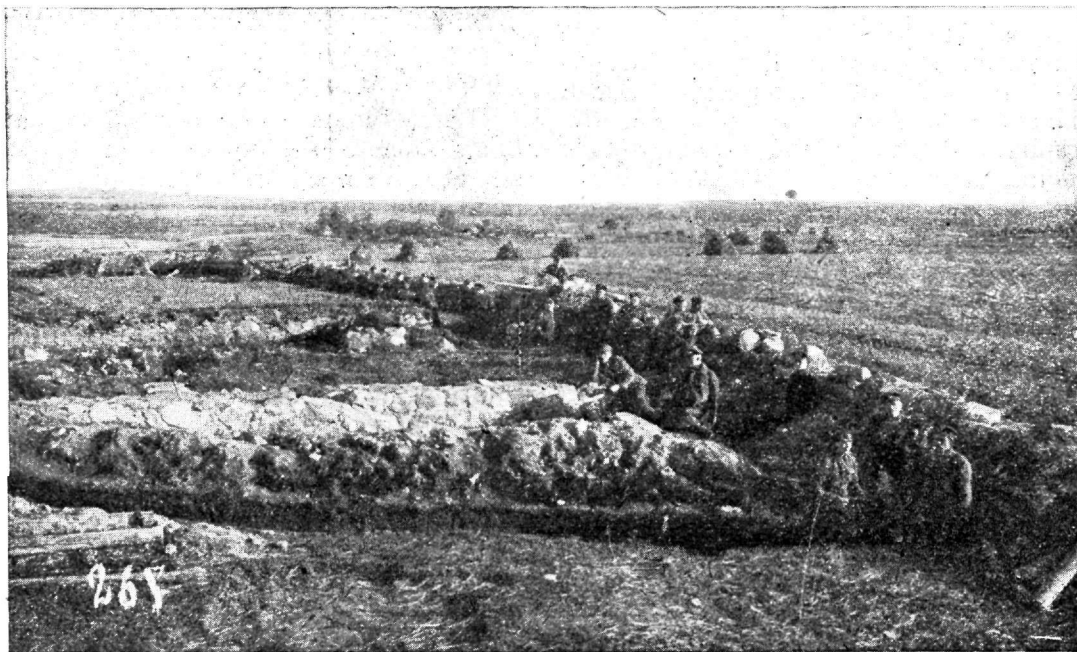
24. mail algab Lemsalu ja Volmari suunas pealetung uuesti, kusjuures I. ja IV pataljon tungivad edasi Lääne pool Burtneki järve III ja II pataljon — idapool Burtneki järve. Pealetung areneb edukalt.

24. mail saadud luure andmed rääkisid, et vaenlase seas täieline paanika valitseb. Venelased põgeneda Venemaa poole ja lätlased — igaüks oma kodu. Otsustati ärakasutada tekkinud olukorda ja Heinaste Volmari suunas taganevale punaväele Puikelni jaama juures taganemistee ära lõigata. Selleks saadetakse 25. mail kell 1100 välja Volmar-

seks. Paha aimamata saatiski punane komissar pika kauplemise peale rongi koosseisus — 5 kaubavagunit ja 1 vedur Puikelni jaama, mis siin meie meeste kätte langes.

Kohe asuti töösse, — vagunitesse pandi liiprid, nende ning seinte vahele tassiti liiva kiht ja varsti sõitis Volmari suunas välja „soomusrong“, mille turjal asus lina

6. jalaväe polk Irboska kaitsepositsioonidel 1919. a. sügisel.

„Kosõgina kaevikud“.

Heinaste vahelisele raudteele Puikelni jaama suunas kiirelt liikuv luursalk koosseisus: üks soomusauto, rügemendi ratsa komando, üks eskadron, osa kitsaropalise soomusrongi dessandist veoautol ja 1 mootorratas side tarvis. Mõne tunni pärast saadakse teade, et luursalk on vaenlasele nägematult raudteeni välja jõudnud ning Puikelni jaama oma alla võtnud. Rongid Heinaste poole on kõik ära läinud. Raudtee on veerevast koosseisust tühi ja rikkumata. Vaenlane põgeneb kiirelt Volmari suunas. Et telefoni ühendus Volmariga rikkumata, kutsus kapten Feofanov, nimetades end 7. Läti küti rügemendi 3. kompanii rühma ülemaks, Volmari jaama komandandi aparaadi juure ja palub välja saata rongi Puikelni jaama evakueerimiseks ning viljatagavarade väljavedami-

ja viljatagavarade asemel kitsaropalise soomusrongi dessant k-do.

26. mail jõudis II pataljon Volmarisse ja 27. mail ratsa eskadron ning 6-rüg. ratsa k-do — Lemsalusse.

II. 6. rügement Landeswehri sõjas.

1. Sõjaline tegevuskuni vahe-rahuni. Võnnulahing 8. juunil.
(5. juunist — 10. juunini.)

Juuni kuu esimestel päevadel koondus 6. rügement Volmari, kust ta esialgse kavatsuse järele pidi liikuma Jakobstadt-Kreitsburgi suunas, et kaasaidata II diviisile edukalt Jakobstadt-Kreitsburgi operatsiooni läbi viia. Jakobstadt-Kreitsburgi operatsioon võeti ette selleks, et lõpulikult puhastada Põhja Latviat punaväest. 23. mail vallutasid saksa väed kindral von

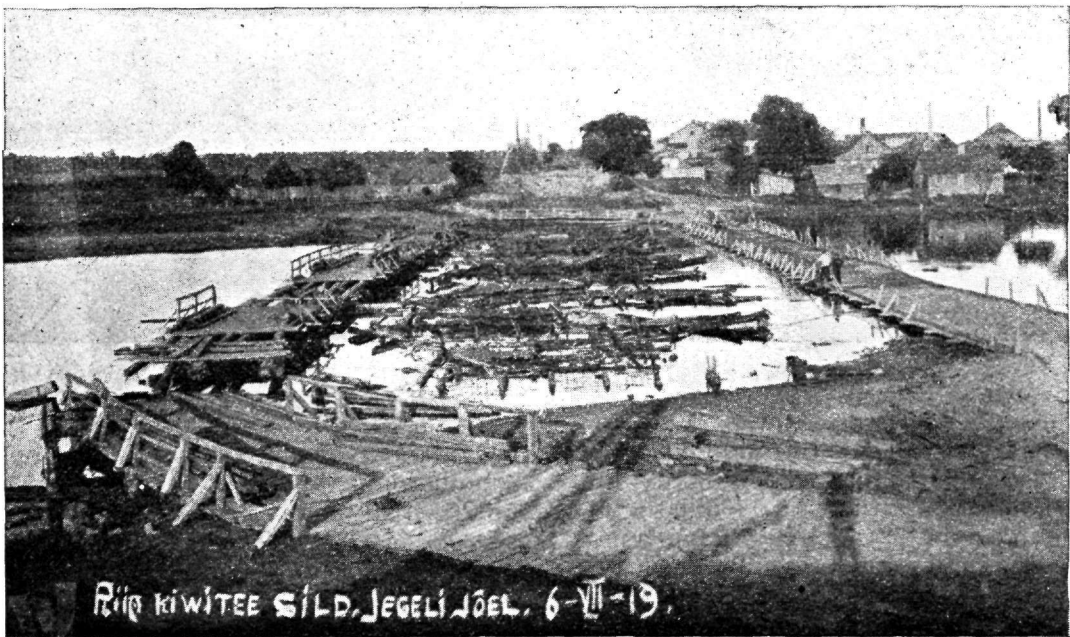

der Goltzi juhatusel Riia. Meie vägede edasitungimise tagajärjel Lõuna rindel taganesid punaväe osad paanikas läänest, Heinaste ja Volmari raioonist, itta. Loomulikult oleks pidanud nüüd sellele järgnema ka eestlaste ja sakslaste ühine võitlus taganeva vaenlasga.

burgi operatsioonist, — rügement jäeti esialgul Volmari. Lõuna sihis pandi rügemendist välja kõvendatud valve sakslaste liikumise järele valvamiseks. Selleks saadeti üksik eskadron Roopa alevisse. Loo de jaama juure saadeti aga rügemendi ratsa komando sideks lätlastega, kes Võnnus asusid. 5. juunil asusid Volmaris 6. rügemendi I. II ja III pataljon, kuna IV pataljon Heinaste raudteed Dickelni jaamast Volmarini valvas ja kaitses. Volmaris korraldas end rügement pärast pikki lahinguid. Meeste meeoleolu oli hää, sest suurvõitena mlaste üle teigi südamed kergeks.

Landeswehri hädaohtu hindas meeskond tõsiselt ja kõik olid kindlal arvamisel, et ega sakslastest muidu lahti saa, kui peab neid täitsa lööma. Väge selgelt oli

6. jalaväe polk Riia all 1919. a. juuli algul.

Positsioonid S. Zegeli jõe joonel.

3. juunil tulid aga teated, et sakslased ei mõtlegi Riia eest enamlasi idasuunas taga ajada, vaid liiguvad suurema osa oma jõududega põhja poole Võnnu peale. Nii oli siis selge, et Landeswehri peasiht pole mitte võitlus enamlastega, vaid püüe Baltimaad saksa võimu alla saada. Et meid lõunast ähvardas uus ja ühtlasi ka ajalooline vaenlane, siis jäi teostamata 6. rügemendi osavõtt Jakobstadt-Kreits-

kõigil veel mees Punapargi lahing 23. dts. 1918. a., kus sakslased oma surveaega Eestis veretööga kroonisisid.

Sõjalist tegevust Eesti vägede vastu algas Landeswehr 5. juunil Ammati jõe silla juures. 6. juunil tungisid sakslased kallale lätlastele, kes Võnnus asusid. Lätlased jätsid Võnnu maha ja taganesid Volmari sihis. Meie ratsasalk Loo de jaama juures langes sakslaste kätte vangi, sest

keegi ei võinud aimatagi, et lätlased nii kiirelt taganevad. Lätlased olid nimelt üle Koiva jõe liikunud ja õhtuks oli neid terve Volmar täis. 6. juuni õhtul saadeti Landeswehrile vastu 6. rügemendi I, II ja III pataljon, kes 7. juuni hommikuks asusid joonele: I pataljon — Stolbeni mõis — Vinduliparv Koiva peal; III pataljon — Vinduliparv — Krikenitalu; II pataljon Dukkur-Upit Rauna jõe ääres. Raudteel asusid soomusrongid. Laiali jooksnud 2. Võnnu läti rügement koondus ja kogus oma jooksikuid Loode jaama ümbruses.

7. juunil sai 6. rügement kätse Võnnu vallutada, sakslased sealt välja liia ja linn uuesti lätlaste kätte anda. 6. rügementi selle operatsiooni läbiviimisel pidi aitamata 3. rügement.

8. juuni vara hommikul tungisid II ja III pataljon sakslaste ootamatult kallale; kusjuures meie osadel peagi korda läks kuni Võnnu eeslinnani välja tungida. Siin selgus aga, et sakslased Võnnu juba suurte jõududega on oma alla võtnud, enast linna ääres suutnud kindlustada ja raudteel abivägesid alatasa juure veavad. Terve päev 8. juunil kestis äge lahing — (näiteks — Annenhofi mõis käis 3 korda käest kätte), kuid selle peale vaatamata ei suutnud meie vaenlase ägeda suurtüki, pommipildujate ja kuulipildujate tule all Võnnut ära võtta. Õhtuks taganesid II ja III pataljon oma endistele seisukohtadele. Öösel 8./9. juunil katsusid sakslased Rauna silla juures meie rindest II pataljoni kaitsekorras läbi murda. Neil oli siin ka algul edu, kuid hommikusel vastupealetungil löödi nad tagasi ja meie taganenud kompaniid asusid oma endistele seisukohtadele Rauna jõe ääres.

9. juunil jõudis rahu saatkond Tallinast ühes Inglise, Ameerika ja Prantsuse esitajatega Volmarisse ning sõitis veel samal õhtul Võnnu. Landeswehriga tehti vaherahu, mis algas 10. juunil kell 0730 ja kestis kuni 19. juunini.

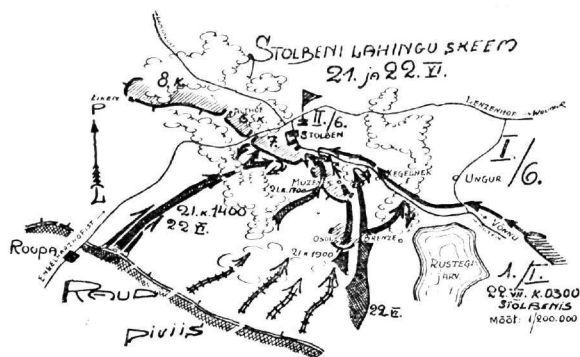
2. V a h e r a h u.

(10. juunist — 19. juunini.)

Vaherahu ajal kindlustas rügement hoolega oma seisukohti ja oli alati valvel. Vaherahu ajal põgenesid ka kõik meie ratsaluurajad, kes 6. juunil Loode jaama juures vangi langesid, sakslaste juurest ära, kaasatuues igasuguseid teateid sakslast kohta. Selgus, et sakslased sugugi vaherahu tingimisi ei täida, vaid

alatas väge juure toovad ja ümberpaigutusi teevad. Tuli teateid, et Hinsenbergist suuremad jõud, Raud diviis, Roopa peale tulemas on. Selle tõttu võeti ka meie pool ümberpaigutusi ette. Tallinna üksiku eskadroni asemele, kes 3. rügemendi raiooni läks, asusid Roopa alevisse 6. rügemendi ratsaluurajad lipnik Vassili juhatusel ja Ballodi läti eskadron. II pataljoni vahetasid ära lätlased, kes endid juba korraldanud olid, ja pataljon toodi Koiva jõe paremale kaldale Neuhofi ja Daupetalude juure varru. I pataljon paigutati ümber Lemsalu-Võnnu maantee raiooni, sest seal olid paremad kaitsevõimalused. 18. juunil toodi II pataljon tagasi Loode jaama ümbrusesse, sest Võnnu poolt tulid ärevad teated ja näis, et vaenlane koondub ja kavatses meil lööki anda raudtee suunas. II pataljoni asemele paigutati IV pataljon Dickelnist Rosenbeki mõisa rügemendi parema tiiva kaitseks ja sideks 9. rügemendiga, kes Lemsalus asus.

6. rügement sel ajal koosnes 4 pataljonist, kusjuures I ja II pataljonis oli — kumbagis 4 kompaniid, III ja IV pataljonis — kumbagis 3 kompaniid. Üldse oli 6. rügemendis 1987 tääki, 29 k. kuulipildujat ja 11 rasket kuulipildujat.

3. Roopa-Stolbeni lahing. (20. juunist — 23. juunini.)

19. juunil tulid juba teated 9. rügemendist, et nende luurajatel olnud kokkupõrge sakslastega. 20. juunil, keskpäeva paiku, tungis vaenlase ratsasalk suurtüki tule ja soomusautode toetusel Roopa alevi peale ja löi 6. rügemendi ratsa komando ning Läti eskadroni sealt välja. Saadeti abi IV pataljonist ja kavatseti öösel 20./21. juunil Roopat uuesti tagasi võtta, kuid see ei õnnestanud. Meie osad tungisid küll kuni Roopani välja, kuid sattudes siin ägeda suurtüki ja pommipildujate tule al-

la, olid sunnitud taganema. Roopaalev jäi vaenlase kätte. Läti eskadron, kes sakslastele seljatagant pidi kallale tungima, kadus hoopis ära ja ei näidanud ennast enam üldse järgmistel lahingu päevadel.

Tulid teated, et vaenlane just Roopa-Stolbeni sihis tahab Eestlastele pealööki anda ja selleks on ta siia koondanud suuremad jõud Rauddiviisi näol. Lemsalu juures, kust pidi minema sakslaste löögirusika vasaku tiiva kaitse, käis juba äge lahing 9. rügemendiga. Tekkinud olukorra tõttu toodi ka II pataljon uuesti üle Koiva jõe ja anti diviisi varust rügemendi ülema käsutusse.

20. juunil pärast lõunat jõudis II pataljon Stolbeni mõisa raiooni ning asus positsioonile järgmiselt: Eikeni talust kuni Althofi mõisani — 8. kompanii, Althofi mõisast kuni Stolben-Roopa maanteele — 6. kompanii pool kompaniid; Stolben-Roopa mnt. vasakul Stolbeni mõisa ees — 7. kompanii; Stolbeni mõisa ja Muzeneki joonel — kooliõpilaste kompanii osad ning ratsa k-do. Osoli talus — valvepost Muzeneki talust asuvast kooliõpilaste rühmast. Varus Stolbeni mõisas — pool kompaniid 6. ja kooliõpilaste kompaniist.

Öösel 20./21. juunil ilmusid 7. ja 6. kompanii liitekohta ette vaenlase luurajad kahe kuulipildujaga. Lühikese tulevahetuse järgi taganesid nad ära. 21. juuni keskpäeva paiku ilmusid uuesti vaenlase luurajad 6. ja 7. kompanii ette. Samal ajal avati maruline suurtüki ja pommipildujate tuli 6. ja 7. kompanii kaevikute ning Stolbeni mõisa pihta. Selle katte all lähenes vaenlase jalavägi ning asus kell 1400 kallale tungile vastu 7. kompanii seisukohti. Vaatamata marulise pommi- ja kuulipildujate tule peale, lõi 7. kompanii 6. kompanii kaasabil vaenlase kolmekordse kallale tungi tagasi. Nähes, et selles suunas edu raske saavutada on, hakkavad sakslased omi jõude ja tähelepanu II pataljoni vasaku tiiva vastu koondama. Siin õnnestubki neil kell 1700 Muzeneki talu juures meie õredast kaitsejoonest läbimurda ning haarata vasakult (idast) Stolbeni mõisat. Stolbeni mõisat otsustatakse kaitsta viimase meheni, tehakse korraldused 6. ja kooliõpilaste kompanii rühmadele täagivõitluse vastuvõtmiseks. Vaenlase kallale tungivad osad olid veel ainult 150—200 sammu mõisast

eemal, kui II pataljonile appi jõudsid 2 soomusautot — „Estonia“ ja „Toonela“. See kergendas märksa olukorda. Asuti vastukallaletungile ning vaenlane viisati tagasi, kusjuures tema 2 kuulipildujat ja surnuid maha jättis.

Nähes, et ka siit edasipääsemist pole, kandis vaenlane oma pealetungi raskuspunkti järjest ikka enam ja enam paremale. Umbes kella 1900 ajal hakkas vaenlane uuesti suurte jõududega Muzeneki ja Osoli talude peale tungima. Et tee liiga kitsas oli, polnud soomusautodel võimalik Muzeneki talusse sõita kooliõpilaste rühma toetama ning varsti rauges kooliõpilaste agar vastupanu vaenlase põrguliku tule all, — Muzeneki ning Osoli talud langesid sakslaste kätte. Suur oli siin sakslaste arvuline ja tehniline ülekaal!.. Südid kooliõpilased taganesid Stolben-Auzem mnt. joonele. Siia asusid ka rügemendi ratsa k-do, kitsaroolalise soomusrongi dessant ja soomusautod. Peale Muzeneki ja Osoli talude langemist katsusid sakslased ägeda suurtüki ja pommipildujate tule toetusel uuesti Stolbeni mõisa peale tungida, kuid ka sellel polnud edu. Vihane lahing Stolbeni väljadel kestis kella 2300. Öösel rauges lahing, kuid ei kustunud suurtüki tuli, mille all Stolbeni mõisat ja meie seisukohti kogu aeg hoiti.

22. juunil kell 0300 jõudis Stolbeni mõisa Koiva jõe äärest I pataljoni I kompanii. Kompanii koos kitsaroolalise soomusrongi dessantkompaniiga algas pealetungi Muzeneki ja Osoli taludele, mis ka vallutati kell 0800. Osoli talust väljalöödud vaenlane, korraldades ning saades abijõude, asus varsti ägeda pommipildujate tule kattel vastukallaletungile.

1. ja dessantkompanii oli sunnitud taanduma. Osoli talu langemisega ei suutnud ka I pataljoni 3. kompanii rühm Rustegi järve kaldal vastu panna vaenlasele, kes nüüd vihaselt Osoli talust idapool olevat metsa mööda edasi tungis. 3. kompanii osad taganesid ära Unguri mõisa suunas ja sellega tekkis rindesse auk, mille kaudu vaenlane võis välja tungida Stolben-Lenzenhofi maanteele, mis tema tegevuses eesmärgiks oligi. Et vaenlane samal ajal ka kagust uuesti Stolbeni mõisa peale hakkas tungima, saadeti maanteed kaitsma Kegelneki talust ida poole, Rustegi järve raiooni, soomusauto „Estonia“, kuna 6. ja kooliõpilaste kompanii osad soo-

musauto „Toonela“ toetusel vaenlase kahkordse kallaletungi katsed Stolbeni mõisa all uuesti tagasi löid. 1. kompanii asudes vastupealetungile, võttis õhtaks Muzeneki ja Osoli talud tagasi.

Stolbeni mõisast lõuna ja läänepool asuvaid meie osi ei suutnud sakslased, vaatamata vihaste kallaletungi katsete peale, maast lahtikangutada.

Öösel 22./23. juunil kell 0100 teeb vaenlane veel viimase katse Stolbeni mõisa peale tungida vastu 7. kompanii vasaikut tiiba, kuid ka see variseb kokku, — siin kaotab vaenlane ühe kuulipilduja ja taganeb mahajättes oma surnuid. Kella 0200 paiku pommitab vaenlane veel rasketest suurtükkidest meie seisukohti, kuid ka kahurite tuli raugab varsti. Taganenud vaenlasele saadeti järele meie luure igsat kompaniist. Et luure kauemaks ajaks ära jäi, tekkis arvamine, et vaenlane ära on taganenud. Anti käsk 6. ja 8. kompaniile Roopa alevi peale tungida, kes ka ilma pauguta kell 0700 Roopa oma alla võtsid. Vaenlane oli osa taganenud.

Stolbeni lahingust võtsid osa kapten Jaaksoni juhatusel II pataljon terves koosseisus (5., 6., 7. ja 8. kompanii), I pataljoni 1. kompanii, kooliõpilaste kompanii, dessantkompanii, rügemendi ratsa k-do, soomusauto „Toonela“ ja „Estonia“.

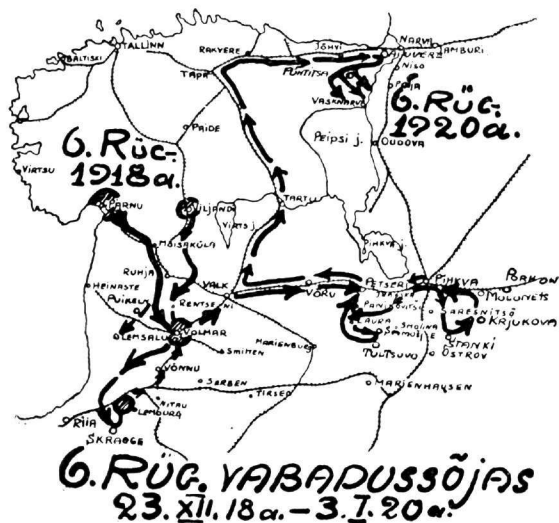
Stolbeni lahingus oli meil kaotusi surnute ja haavatutena — 8 ohvitseri ja 82 sõdurit. Ohvitseridest said — pataljoni ülem kapten Jaakson — põrutada, 7. kom. ülem lipnik Riismann — põrutada ja jäi edasi rivisse, 8. komp. ülem al.-lt. Uegeinam — haavata ja jäi edasi rivisse, kuulipild. k-do ohv. al.-lt. Omblus — põrutada, 7. komp. noorem ohv. lipn. Kõksurma ja samast kompaniist leitn. Leth — haavata, jäi edasi rivisse, 1. komp. kuulipilduja ohvitser lipn. Mitt — haavata. Dessantkompanii ülem lipn. Pelberg — surma.

Võnnu raionis kavatseti Eesti vägesid lõpulikult lüüa, haarates meie paremalt tiiba, kus juures pealööksuuniti üle Roopa-Stolbeni ja Lenzenhofi peale. Pealöögi üle Roopa pidi andma Raud diviis, mille koosseisus Roopa raionis (pealöögi kolonn) oli 4 pataljoni, 2 eskadroni ja 4 patareid, s. o. umbes 1800—2000 tääki, 200 mõõka, 16 suurtükki ja rikkalikul arvul kuulipildujaid.

Vaenlase pealöögi võttis meie poolt vastu 6. rügemendi II pataljon ühes eelnimetatud juureantud osadega — mille koosseisu üldiselt kuulus umbes 700—800 tääki ja 30 ratsanikku vähese kuulipildujate arvuga, seega olime meie vaenlasest enam kui kaks korda arvuliselt nõrgemad.

Tehes kokkuvõtet eeltoodust näeme, et Roopa-Stolbeni lahing kujutab enesest strateegiliselt ühte tähtsamat lahingut kogu Landeswehri sõjas, mis Eesti malevale jäädava võidu tõsi, Landeswehri leaga hauaks sai. Roopa lahingu tagajärjel, mis esialgul peamiselt läbiviidi 6. rügemendi ratsa k-do poolt lipnik Vassili juhatusel, sai takistatud Raud diviisi edasitungimine ajutiselt senini, kui II pataljon rännakult tulles suutis omad seisukohad Stolbeni mõisa all 20. juunil sisse võtta. Stolbeni lahingus vastu II pataljoni kaitsemüüri kapten (nüüd kol.-leitn.) A. Jaaksoni juhatusel varises aga Raud diviisi edasitung täieliselt kokku.

Roopa-Stolbeni lahing on ilusamaid lehekülgi 6. rügemendi kangelaslikust heitlusest Vabadussõjas.

4. Roopa alt — V. Jegeli jõeni. (23. juunist — 27. juunini.)

23. juuni hommikul oli Landeswehr tervelt rindel taganemas. Et Landeswehri le mitte võimalust anda end vastupealetungiks korraldada, annab III div. juhatus käsu diviisi osadele põgenevat vaenlast tagaajada. 6. rügemendi I ja II pataljon jätkab edasiliikumist Engelhartshof-Hinzenbergi suunas, kuna III ja

IV pataljoni esialgul Roopa alevisse diviisi varru jäävad. 24. juunil kell 10 võttis II pataljoni Neuhofo mõisa oma alla. Õhtaks jõudsid siia ka rügemendi teised osad. Öösel 24./25. juunil läks 6. rüg. Kremoni ja Segevoldi ümbruses korda üle Koiva jõe pääseda ning alustada pealetungi ühes Kuperjanovi partisanidega Hinzembergi kindlustatud positsioonile. Alles 26. juunil, kui kohale jõudsid kalevlaste ja 6. rüg. 8. kompaniil õnnestus vaenlase kaevikutesse sissemurda — sunniti vaenlane ühise löögiga Hinzembergi kindlustatud positsioonilt põgenema. Vaenlane taganes kiirelt Riia eelsete järvede kindlustatud joonele. Öösel 27./28. juunil asusid 6. rügemendi osad — II pataljon — Koiva jõge ja V. Valget järve ühendava kanaali ida kaldale, kuna I, III ja IV pataljon võtsid oma alla V. Jegeli jõe joone Starustist kuni Stopini taluni.

5. V. Jegeli jõe lahingud. (28. juunist — 3. juulini.)

28. juun. püüdsid II pataljoni osad Holeshofi mõisa juures üle kanaali ja I pataljoni osad Skragge silla juures üle V. Jegeli jõe tungida, kuid see ei õnnestunud. 30. juunil kell 12 algas meie vägede üldine pealetung, et vaenlast lõpulikult purustada Riia eelsetel positsioonidel. Vihase võitluse järele tungis II pataljon üle kanaali.

Verisemad lahingud kestsid I, III ja IV pataljoni rindel terve päeva. 1. kompanii katsed Skragge juures vaenlase rindet läbi murda ja üle V. Jegeli jõe tungida ei õnnestunud. 1. juunil jätkas edasitungi II pataljon ja I pataljon, sissemurdes vaenlase rindesse, tormas Skragge silda mööda üle V. Jegeli jõe. Et vaenlane siin asus ilmasõjaaegsetes, tugevate traattõketega kaevikutes ja võttis üle V. Jegeli jõe tormanud I pataljoni osi hävitava suurtüki, pommipildujate ja kuulipildujate tule alla, — varises vaenlase rindesse sissetormanud meie osade rünnak kokku ning algas taganemine endistele seisukohtadele ränkade kaotustega. Ka kalevlaste maleva abi ei toonud siin edu. Liitlaste nõudmisel allakirjutatud vaherahu lõpetas verised lahingud V. Jegeli jõe kallastel 3. juulil kell 1200.

IV. 6. rügement Pihkva rindel.

1. Rügement pealetungil Ostrov-Porhovi suunas.

Pihkva kaitselahingud.

(18. juulist — 25. augustini.)

Kasutades ära meie rasket seisukorda juunikuu teisel poolel ja juuli kuu esimestel päevadel, kus meie pidime koondama suuremad jõud Landeswehr'i vastu, tegid punased meeleheitlikke katseid idas, et vallutada Pihkvat. Loode armeed osad ei suutnud pealetungivat vaenlast kinni pidada ja juuli kuu keskel olid punased veel kõigest 5—6 klm Pihkvast eemal, kusjuures linn juba suurtüki tule alla võeti.

Pärast vaherahu sakslastega korraldati suure kiirusega meie väeosi ja juba 16. juulil sõitsid 6. rügemendi esimesed ešelonid Rodenpoisist välja Pihkva rindele. 18. juulil algas I pataljoni mahalaadimine Pihkva—Ostrovi raudteel, kust ta ka kohe lahingusse läks.

Rügemendi osade pealetung kestis 18. kuni 28. juulini Pihkvast ida (Porhovi) ja kagu (Ostrovi) suunas, üldiselt lõunapool Pihkva—Porhovi raudteed. Rügemendi osad tungisid välja joonele — Stanki, Podklinje, Seredejeva, Krjukova, Petrova, Sahodõ, Molonets, s.o. umbes 30—40 klm Pihkvast ida ja kagu poole.

29. juulist kuni 15. augustini pidas rügement nimetud joonel kaitselahinguid. 15. augustil asus vaenlane vastu pealetungile Pihkva sihis, mis kestis kuni 25. augustini ning lõppes Pihkva vallutamise ja punaste poolt.

2. Rügement kaitsel Irboska raioonis.

(26. aug. kuni 1. okt.)

26. aug. asus 6. rügement meie riigi idapiiri kaitsel Irboska raioonis Riia—Pihkva kivitee ja raudtee vahel. Hiljem aga gruppeeriti rügemendi jõud ümber lõunapoole kiviteed kuni Velje järveni. Kaitselahingud rügemendil kestsid siin kuni 1. oktoobrini.

3. Rügement kaitsel Laura raioonis.

(2. okt. kuni 15. nov.)

2. okt. paigutati 6. rügement Irboska raioonist ümber Laura raiooni, kus ta asus kaitsel Tultsovo, Uglovõje, Blinõ, Samošje, Polsohnova joonel.

II ja soomusrongide diviisi poolt ettevõetud Pihkva operatsiooni ajal teeb 6. rügement katse 17. ja 18. okt. vaenlase kaitsekorrast enese eel läbi murda, mis osaliselt ka korda läheb. Kaugemale edasitungida aga ei õnnesta, sest siin asusid punased eriti heades endistes ilmasõjaaegsetes kaevikutes tugevate traattõketega. Kaasatuues mitmesugust sõjasaaki taanduvad meie osad endistele seisukohtadele.

Põtalovi operatsiooni läbi viimist III diviisile abistab 6. rügement oma pealetungiga 5. ja 6. novembril, kus meie osad võrdlemisi edukalt, kuigi suurte kaotustega, vaenlase kindlustatud seisukohtadeni välja tungisid. Vaatamata kahepäevase vihase lahingu peale (5. ja 6. nov.) ei õnnestanud siiski vaenlase rinnet läbi murda. Rügement taganeb oma endistele seisukohtadele ja püsib seal kuni 15. novembrini, kust ta koondatakse Petserisse diviisi varru.

V. 6. rügement Viru rindel.

1. Lahingud Narva jõe joonel Mustajõe-Auvere ja Vasknarva raioonis.

(24. nov. 1919. a. — 3. jaan. 1920. a.)

1919. a. novembri ja detsembri kuudel arenevad vihasemad heitlused pealetungiva vaenlasega Narva jõe joonel, kus punased katsuvad maksku mis maksab Narva linna vallutada. Eesti väejuhatuse koondab siia kõik omad võimalikud varud: Ajajärgul 24. kuni 29. nov. jõuab Viru rindele 6. rügement, kus ta esialgul võtab osa Narva jõe kaitsela-

hingutest Mustajõe-Auvere raioonis, hiljem aga — Pühtitsa-Vasknarva ümbruses, kuni vaherahuni.

Tehes lühikest kokkuvõtet rügemendi sõjalisest tegevusest näeme, et ta tekkond Vabadussõjas eriti pikk ja vaevarikas on olnud. Pärnu all paljastas tema oma mõõga taganevate okupatsiooni vägede ja sissetungiva punaväe vastu ja alles Narva jõe kallastel, läbistades varem Põhja-Latvija ning Pihkva ümbruskonna, pani ta võidurikkalt mõõga tuppe. Enam kui poole aja oma sõjalisest tegevusest on 6. rügement võidelnud Läti pinnal. Siin on niisutanud Latvija mulda Eesti parimate poegade veri.

Langesid 6. rügemendis Vabadussõja heitlustes: ohvitseri 14 (26% keskmisest koosseisust), rahvaväelasi — 160 (7% keskmisest koosseisust); haavatuid: ohvitseri — 28 (53% keskm. koos.), ja rahvaväelasi — 787 (33% keskm. koosseisust).

Vabadusriste on annetatud: I liiki 3. järk — 13 tükki ja II liiki 3. järk — 55 tükki. Tasuta maad said 35 ohvitseri ja 70 sõdurit.

Elagu surematu mälestusena Vabadussõjaaegse 6. rügemendi kangelaslikud teod rügemendi rahuaegsete juhtide ja sõdurite südames. Kujunegu traditsioonilisteks mälestuspäevadeks rahuaegses töös rügemendi raskemad vabadussõjaaegsed heitluspäevad Eesti ja Latvija pinnal.

Suurim lugupidamine saagu osaks rügemendi endisele koosseisule.

Au langenutele!..

Naissaare merekindluse 10. aastapäeva puhul.

16. nov. 1918.—16. nov. 1928.

Naissaare Merekindluse 10-da aastapäeva puhul võib rahuldustundega tagasi vaadata tehtud töö peale.

1917. a. sündmuste keerises, mil Vene väed juba sedavõrt olid demoraliseeritud, et omi kindlusi õhku lastes, laiali jooksid, purustati ka veneaegne Naissaare Merekindlus, mis oli tähtsamaks kaitsepunktiks „Peeter Suure Merekindluses“.

Hiljem tegid oma puhastustöö Saksa okupatsiooniväed, saates kodumaale venelaste poolt maha jäetud varandusi. Tühjaks riisitud kindluse varemetele pidi

meie Vabariik oma pealinnale kaitset looma.

Esimene samm sel alal astuti 12. novembril 1918. a., mil Eesti Kaitseliidu Peastaabi poolt, Naissaare komandandiks määrati lipnik Joosep Sild. Temale tehti ülesandeks kiires korras Naissaare komandantuuri moodustamisele asuda, milleks anti Kaitseliidu Peastaabist juhtnõore ja rahalist abi.

16. novembril, samal aastal, sõitis lipnik J. Sild, 38 kaitseliitlasega, suurem osa neist endised sõjaväelasi, Naissaarele.

Kapt. J. Sild.

Naissaare merekindluse komendant.

Samal päeval lahkusid saarelt ka viimased okupatsiooniväed, kellega aga mingisuguseid vahejuhtumisi ei olnud. Saarel ringi vaadates selgus järgmine pilt: endisest vene valitsuse poolt mahajäetud suurest varandusest olid järele jäänud ainult riismed. Kõik, mis vähegi võimalik võtta, oli ära viidud, osalt lõhutud ja hävitatud. Elektri ja telefoni jaamad purustatud. Sõjalisest varustusest olid alal ainult mõned suurtükid, kuid lukkudeta ja sihtraudadeta. Laengud ja püssirohi — hävitatud.

Algas kibe töö. Oli tarvis luua pealinnale kaitset ning koguda noorele Vabariigile varandusi. Meeste meeleolu oli väga hea. Töötati suure vaimustuse ja energiaga, vaatamata erakordselt raskele oludele, sest puudusid korralikud elamud ja mis peaasi — telefoniühendus linnaga. Hiljem seati küll telefoniliin korda, kuid tihti katkes ühendus ning isoleerituna muust maailmast, elades päevad läbi teadmatuses, murti pead küsimuse kallal, kuidas kaitsta Vabariigi pealinna kõige otsustabekohasemalt mere poolt, ning kust muretseda vastavaid abinõusid.

Esimese päevakäsu andis Naissaare komandant 12. novembril 1918. a. koman-

dandiks määramise puhul. Hiljem antud päevakäskudes algas korra loomine: avaldati üleskutseid saare elanikkudele, et nad üles annaks ja äratooks saarel leiduvaid varandusi ja relvu. Samuti kohustati teatama sellest, kui kellegil teada oli ärapeidetud varandustest. Keelati igasugune varanduste väljavedu saarelt. Kaitseliitlastele ja töölistele anti kõva käsk korda ja puhtust sisseseadma hakata, sest igalpool valits mustus ja korralagedus. Ümber saare asetati vahipostide võrk. Et meeskond liig väike, siis palgati kohalikke elanikke, keda kaitseliitlaste nimekirja üles võeti ja kasutati vahiteenistuse kandmiseks. Saarele pääses lubadega, isegi kalapaadid pidid ainult kindlaks määratud kohtel randuma.

Vaatamata hoiatustele ja üleskutsetele, leidis isikuid, kes siiski varjasid enda juures riigivarandusi. Nii leiti töölistelt elektrijaama sisseseade osi, punast vaske, alumiiniumi, telefoni aparate jne. — Varsti hakkas venelaste sõjalaevastik enda olemasolust tunda andma. 26. dets. 1918. a. kell 9 hommikul, ilmus Kokskäri ja Aegnasaare vahele Vene sõjalaev, kella 10 ajal avas Tallinna reidile tule. Mõned mürsud olid sihitud ka Naissaare poole. Kaitseliitlaste poolt korda seatud suurtükid aga laeva pommitada ei saanud, sest see asus väljaspool laskeulatust. Kell 10 ilmusid Tallinna reidilt Inglise sõjalaevad, avasid tule venelaste pihta. Mõne minuti pärast oli märgata Vene laeval aurusammast, mille järele laeva kiirus vähenes ning laev inglaste poolt vangistati. Silmapiiril oli näha veel 3 vaenlase laeva, kes aga kiiresti kadusid. Kinnivõetud sõjalaeval asuvad kommunistid toodi Naissaarele vangilaagrisse. 29. detsembril 1918. a. ilmusid Vene laevad jällegi Kokskäri piirkonda, kuid mõne aja pärast kadusid silmapiiri taha. Detsembri alguses oli märgata Helsingi ja Tallinna vahel tihti helgiheitjate valgust, mis tunnistas, et Vene laevastik ka öösel ei maganud. 1919. a. kevadel, suvel ja sügisel oli näha veealusid paate.

Ka sisemised vaenlased, kohalikud kommunistid, katsusid õnne oma lendlehtedega, kuid need ei leidnud soodsat pinda selleaegsete rahvaväelaste seas, sest viimased andsid ise teada lendlehtede olemasolust.

Esimene patareid, mis Naissaarel lahingvalmis seati, koosnes sakslaste poolt mahajäetud suurtükkidest. Suurtüki lu-

kud leiti üles sadamasilla lähedalt, merest. Laskemoon veeti kohale Tallinnast ning 7. detsembril 1918. a. oli patarei lahingvalmis. Patarei ülemaks nimetati Naissaare komandant lipnik Sild. Arusaadav, et üks patarei ei oleks suutnud küllaldaselt takistada vaenlase sõjalaevade pealetungi Tallinnale. Tekkis tungiv tarvidus kindlust laiendada ja täiendada. Jaanuarikuus 1919. a. seati üles veel teine patarei, mis ka lipnik Sild'i juhatuse all seisis. Mõlemaid patareisid juhtis lipnik Sild kuni 10. oktoobrini 1919. a., mil ühe patarei ülemaks nimetati aseohvitser Johann Kiima ja teise patarei ülemaks leitnant August Suurkivi.

Esiajsgsed Naissaare patareid olid kõl-

bulikud lahingute pidamiseks ainult päeval. Puudusid helgiheitjad, mis ka öösis laskeharjutusi ning lahingute pidamist oleks võimaldanud. Seal tuli saatus ise appi helgiheitjate soetamisel. 28. juunil 1919. a. leiti Naissaare metsast maa sisse ärapeidetud helgiheitja. Sakslased, kes nimetud helgiheitjat äraviiia ei jõudnud, peitsid tema metsa, kus aga meie mehed ta üles leidsid.

Praegu on Naissaarel ajakohased suurtükid, varustatud moodsate helgiheitjatega ja tulejuhtimise abinõudega, mis koostöötades teiste Merekindlustega hästi oma ülesannet täidavad ning millede varjul meie Vabariigi pealinn julgesti võib kosuda, arenedada.

Kümme aastat sideväe osade arengut.

21. novembril 1928. a. pühitseb Sidepataljon 10. aastapäeva.

Moodne sõjatehnika oma suure arengu ja mitmekesisusega põhjustab eriti sideväeosade loomist.

Sideväeosade konstruktiivne, organisatsiooniline areng kõikide riikide sõjavägedes on läbi teinud õige mitmekesised muutused.

Meie Sideosade arengut saab täpsemalt kord käsitada Vabadussõja ajalugu, kuid olgu siinkohal Sidepataljoni juubeli puhul toodud mõningad märked.

A. Sideosad Eesti rahvuslises väes 1917. a.

Eesti I diviisi koosseisu kuulus üksik inseneriväe kompanii, mille ülemaks 15. detsembril 1917. a. määrati major A. Normak. Selle väeüksuse koosseisu kuulus sideosa „kabelnoje otdelenije“ nime all. Selles allüksuses oli 4 telegraafi jaama, telefoni varustust ja liinimaterjali sarnasel arvul, et võis ühendada vastavaid staape ja diviisi nende allüksustega, kelle juurde telegraafi jaamad määrati.

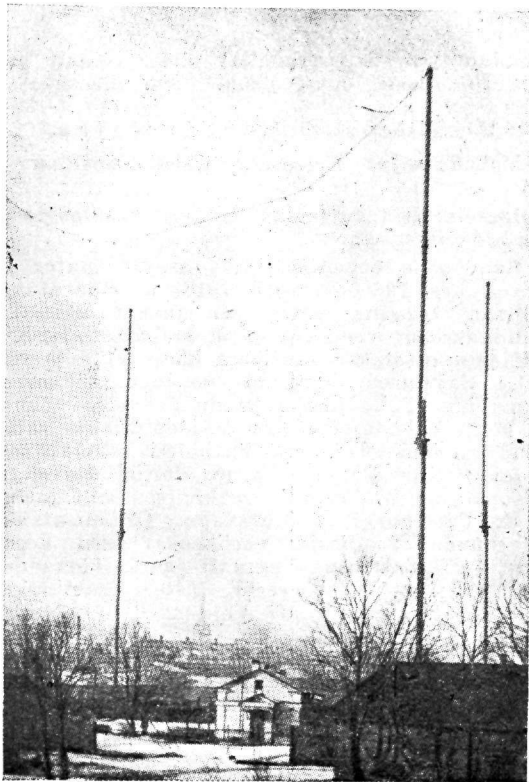
Varustust saadi 118 jalaväe diviisilt ja 1918. a. algul Vene 44. telegraafi roodult. Sidevarustus revolutsiooni all eriti kannatada ei saanud. Selle täiendamise ja kordaseadmise oli ametis vastav meeskond (umbes 50% üle koosseisu) n.-ltn. Püümanni (praegu insener Venemaal) juhatusel, kes alates 24. dets. 1917. a. oli määratud kaabli jaoskonna ülemaks. Tema abina tegutses lipn. Martin (praegu insener ja S. Ü. õppeasutuste lektor).

Sidejaoskond elas a/s. Lutheri tehastes. Sinna oli koondatud ka terve varustus. Eriteadlasi sõdureid oli küllaldaselt. Sideala ohvitseri koondus inseneriväe kompaniisse umbes 5—6.

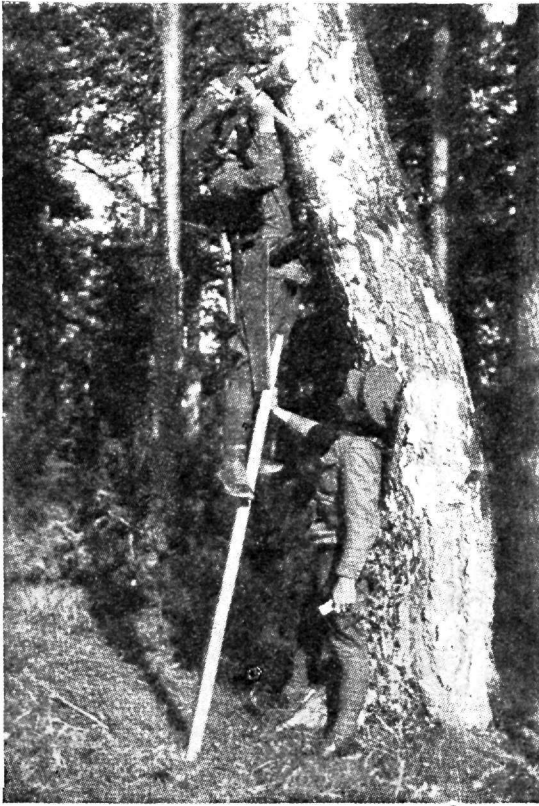
Eesti I diviisi juhatusel oli kavatsus, arvestades varustuse ja isiklise koosseisuga, suurendada üksikut inseneriväe kompaniid kuni inseneriväe pataljoni koosseisuni, kuid sellest kavast tõmbasid kriipsu läbi sakslased, kes Eesti väeosasi suurendamise eesmärgiga ümberformeerida ei lubanud.

Eesti väeosade demobiliseerimisega võtsid sakslased üle ka kogu sidevarustuse, millest hiljem õige väikene osa eestlaste kätte jäi.

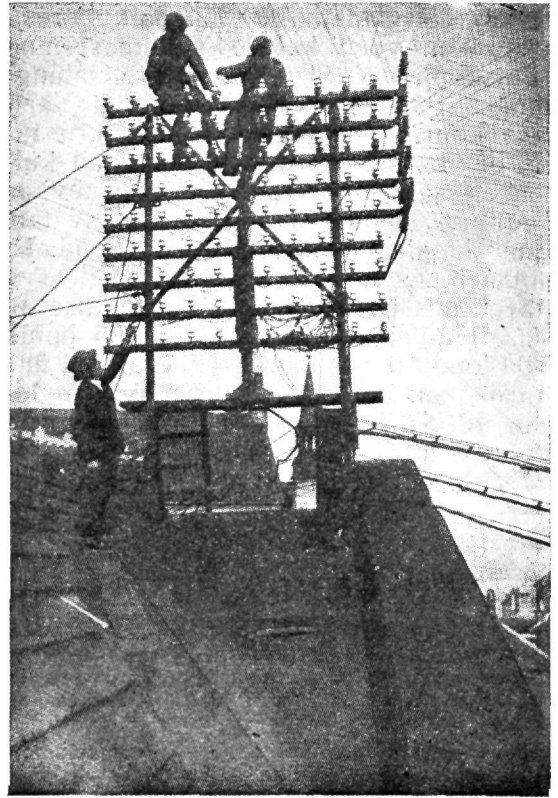
Sidejaoskonnal 1917.—1918. aastatel oli vaid see tähtsus, et tema ümber koondusid need vene sõjaväest äratunud mitmed sideala eriteadlased, kellele enamlaste võim ei meeldinud. Sarnase

Eesti vabariigi 1. raadiojaam Tallinnas 1918.

Raske kaabelliini ehitamine.

Püsipliini ehitamine.

koondumispunkti puudumisel oleks võinud paljud eriteadlased edasi jääda Vene väeosadesse.

B. Sideosad Vabadussõjas.

Vabadussõjas Sideosade ühist koondust ei ole.

Iseseisvalt tegutsemas leiduvad raadioside ja traalside üksused.

Raadioside organiseerijaks osutub major F. Olbrei, kes 19. novembril 1918. a. määratakse Tallinna traadita telegraafi jaama ülemaks. Tallinnas asuv venelaste poolt mahajäetud SKW sädejaam ostetakse sakslaste käest 2175 marga eest. Sakslased annavad peaaegu töökorras jaama üle. Selle jaama kaudu avanebki võimalus kogu Vabadussõja kestel sidepidamine välisriikidega. Rootsi jaama Vaxholmi vahetalitusel loodakse side Varssaviga ja Pariisi Eiffeliga. Niisama sünnivad rahuläbirääkimised selle jaama kaudu Peterburgi ja Moskvaga. Organisatsioonilt muudab raadioside väeüksuses mitu korda nimetust. „Traadita telegraafi jaama komando“ (19. nov. 1918. — 1. veebr. 1919.) nimetatakse E. S. M. Sädetelegraafi Valitsuseks (1. veebr. 1919. a. — 19. sept. 1919.). Siis — Inseneriväe valitsuse Sädetelegraafi Osakond (29. sept. 1919 — 1. aug. 1920. a.); Sädetelegraafi kompanii (1. aug. 1920. — 15. märts 1924. a.).

Kogu nende nimetuste kestel on ta iseseisev üksus. 15. märtsil 1924. koondatakse kõik sideosad ja luuakse iseseisev väeosa — Sidepataljoni nime all.

D. Inseneri pataljoni telegraafi kompanii.

Samal ajal kui algab tegevust raadioside, moodustatakse Inseneri pataljon kol. Riiberigi juhatusel. Inseneri pataljoni koosseisu kuulub telegraafi kompanii, kuhu on koondunud traatside varustus ja meeskond. Telegraafi kompanii ülemaks määratakse 6. detsembril 1918. kapten Roman Rimmel. Telegraafi kompaniisse kuuluvad algul 3 hiljem 4 kaabeljagu, kelle ülesandeks side teostamine peamiselt diviisi staapide ja ülemjuhataja asutuse vahel.

15. märtsil 1924. a. liitub Telegraafi rood Sidepataljoniga.

E. Sidepataljon.

15. märtsil 1924. a. moodustud Sidepataljoni on koondunud kõik sidevahendid major F. Kapsi juhatusel. Algab murrangu ajajärk ja õieti öelda Sideosade väljakujunemine sarnaste nõueteni, mida seab ette moodne sõjavägi moodsa varustusega. Töö on täies hoos. Soovime õnne ja jõudu järgmisteks loomingu aastateks Sidealal.

P.

Vastuseks O. Sternbecki ääremärkustele.

Küsimus, kuidas meie tankisid peame kasutama, on minu arvates küllalt põhjalikult juba selgitatud. Vaevalt toob edaspidine vaielus praegusel ajal midagi uut. Tahaks ainult puudutada mõningaid lugupeetud O. Sternbeck'i väidete aluseid. Kui „lihtnimene“ otsustas käsireha asemel, kas elava jõu puudusel, või selle kokkuvõtmiseks, tööle rakendada reha hobuse ehk traktori tõmbega, siis vaevalt talitaks ta õieti, kui reha suuruse mõõdupuuks võtaks ainult hobuse või traktori tõmbejõu. Kindlasti peab ta arvestama ka oma põllu- ja niidu pindadega. „Manööverdades“ kivide ja kändude keskel rehaga (võib olla ka kolme pulgalisega), mis nende vahelt läbi pääseb, teeb ta oma töö ikkagi kergema vaevaga lõpuni ära, kui käsitsi, kuna lai reha esimeste kändude või kivide vahel puruneb.

Ka raske on ette kujutada sarnast rühma- või tankiülema, kes nähes või temale kätte juhutatud vastase kuulipildujat ehk mõnda teist tõsist objekti, mis oma jalaväe edasiminekut takistab, hakkab otse kallaletormamise asemel kaares hoogu võtma. Samuti ei saa ka nõuda tankilt otse tankvastase suurtüki toru otsa tormamist, kasutamata jättes kiirust, paenduvust ja diagonaal liikumisi. See võrduks jalaväelasele, kes rünnakule minnes kiivri ja padrunid maha viskab. On ju päevaselge, et lahingus tuleb igalt relvalt, õigemini igalt relvliigilt nõuda maksimum tema positiivsusest ja varjata tema nõrku külgi kuni viimase võimalusini. Seda võimaldavad spetsialiteet ja praktilised kogemused. Oletustest on vist vähe.

Tankid tegid Väike-Aasia mägedes ja Marokko kõrbes pikad rännakud omal käigul, ning täitsid neile esitatud ülesanded edukalt. Missugused põhjused on siis meil oletada, et nad ei suuda liikuda Petseri ümbruskonna mägedes, või Narva tagustes soodes, kui nende pind tanki raskuse välja kannatab, ehk ei täida neid ülesandeid, mis neile, vastavalt võimetele, antakse.

Mis puutub katsetesse, siis nende praktilised võimalused on vist igale ühele, eriti

vanematele juhtidele, teada. Kahtlen, et saame läbi sõjakogemusteta. Vähemalt senini pole nii kaugele jõudnud. On ju meil tõekspidamised, mis pärit Maailmasõjast. Kas on nende alused (Maailmasõda) siin detailides analüüeeritud või täiel määral praktiliselt katsetega tõestatud? Või sarnanevad Navarin'i, Soissons'i ja Somme-Py lahingväljad meie omadele?

Ei tunginud kogu Väike-Aasia ja Marokko sõdade peensuste ainult sellepärast, et ajakirjanduse veergudel on see võimata, kuna üksikute episoodide detailiseerimine midagi ei ütle. Kuid see ei tähenda veel, et need sõjad on uurimata, või iseloomulised nähtused hindamata jäetud, mis omased igas sõjas. Minu arusaamise järele on iga sõda omaaegne suurim katse, millest vastavad järeldused tehakse. Need järeldused püsivad kuni uued praktilised katsed ja saavutused nad ümberlukkavad või täiendavad. Kui tankide alale töid sõjad, peale Maailmasõda, teatud täiendused, miks ei peaks siis meie nendega arvestama. Ehk kui juhus võimaldab meil mõne suurriigi rahuaegseid sõjalisi katseid uurida, miks peaksime siis nende katsete tulemuste kasutamisest loobuma, mõistagi piirides, kuivõrt see meile vastuvõetav.

Arusaamatuks jääb ka kahesuguse mõõdupuu tarvitamine. Ühelt poolt tehakse maha spetsialiteet, praktilised kogemused ja isegi autoriteet, kuna teiselt poolt püha sõnana teoreetiliste oletustega omi vaateid tõendatakse.

Kui juba asja tõelisi nimetusi tempeldatakse mõistust tumestavaiks lõöksõnadeks, siis kaotab edaspidine vaielus oma mõtte.

Lõpuks toonitan veel, et minu mõtete avaldamise eesmärgiks polnud eeskirjade mahategemine, vaid avalikult selgusele jõuda, kuidas vastavalt eeskirjade nõuetele tankisi kasutada laiemas ulatuses.

Kui eeskirjad ei anna detailseid juhtnõore tankide kasutamiseks kohtamislahingus, jälitamisel, taandumisel jne., siis ei tähenda see veel sugugi, et meie neil juhusel tanke kasutada ei tohi. J. L.

Ärge unustage!

Kõige soodsamini tellite endale **era- ja vormiriided**

rätsepp RIIS'i juurest,

Pelgulinna, Olga tän. 5, kõnetr. 13-93. Omnibuseühendus Veneturult ja Raekojaplatsilt.

Ametlik osa.

Sõjainistri käsukiri Nr. 504.

Tallinnas, 7. novembril 1928. a.

(Kindralstaap.)

Avaldan siinjuures „Juhendid Sõjakooli aspirantide klassi vastuvõtmise katsete korraldamiseks“.

N. Reek.

Kindralstaabi kindral-major,
Sõjainister.

JUHENDID SÕJAKOOLI ASPIRANTIDE KLASSI VASTUVÕTMISE KATSETE KORRALDAMISEKS.

§ 1. Ohvitseride ettevalmistamise seaduse (Riigi Teataja 1928. a. nr. 52) § 12 tähendatud katsed korraldatakse sel juhul, kui Sõjakooli astuda soovijaid on rohkem, kui on kavatsatud vastu võtta.

Kui Sõjakooli astuda soovijaid on vähem, kui on kavatsatud Sõjakooli vastu võtta, siis katseid üldse ei korraldata, vaid Sõjakooli astuda soovijate komandeerimine Sõjakooli sünnib ühiselt ohvitseride ettevalmistamise seadluse § 13 põhjal aspirantide klassi määratud komandeerimisega.

Katsete korraldamisest või ärajäämisest ja korraldamise puhul nende täpse aja teatab väeosadele Kindralstaap detsembris.

§ 2. Katsetest võivad võtta osa kaitsevälalased, kes:

- a) vastavad ohvitseride ettevalmistamise seadluse § 3 nõuetele;
- b) on esitanud sooviavalduse sama seadluse §§ 5 ja 6 kohaselt;
- d) on teinud läbi noorsõduri õppekursuse.

Käesoleva § p.p. a ja b nõuetele vastavate nimekirja saadab väeosadele Kindralstaap.

§ 3. Katsed pannakse toime väeosäülemate korraldusel ühel ajal kõigis rügementides, üksikutes pataljonides, suurtükiväe gruppides ja neile vastavates üksustes, milledes teenib Sõjakooli astuda soovijaid.

Käsus- ja reservväelased võtavad osa katsetest ühes tegevas teenistuses olijatega. Kindralstaap teatab igale sooviavalduse esitanud käsus- ja reservväelasele, missugusesse väeosas temal tuleb ilmuda katsetele.

§ 4. Enne katseid väeosades pannakse toime arstlik järelevaatus; katsetele lastakse ja Sõjakooli võetakse vastu ainult neid, kes oma tervisliku seisukorra ja kehaehituse poolest on kõlblikud riviteenistusse.

§ 5. Katsed on järgmised:

- a) eesti keeles (kirjanduslik või üldteem);
- b) kodumaa ajaloo, geograafias või majandus-politilistes küsimustes;
- d) kehalistes võimetes.

§ 6. § 5. p.p. a. ja b. tähendatud katsed on kirjalikud. Nende teemid saadetakse katsetamise päevaks väeosäülematele Kindralstaabist.

Kirjalikkude tööde täitmiseks antakse aega kolm tundi, kusjuures ei ole lubatud tarvitada mingisuguseid raamatuid.

Kirjalikud tööd hinnatakse 12-ne balli süsteemi alusel, lugedes 10—12 väga headeks, 8—9 headeks, 6—7 rahuldavateks ja 1—5 nõrkadeks.

§ 7. Tegevas teenistuses olijate kehaliste võimete hindamiseks katseid ei korraldata, vaid nende hindamisel võetakse aluseks noorte kursuse lõpul korraldatud katsetel saadud tagajärjed.

Käsus- ja reservväelastele, kelle kehaliste võimete kohta puuduvad andmed, tuleb korraldada katsed noorte kehaliste võimete hindamise tabeli (Ü. Ö. 4, lhk. 60) järjekorra nr. nr. 5, 8 ja 10 all tähendatud aladel.

§ 8. Kehaliste võimete hindamise tabelis tähendatud väga hea tuleb lugeda 12, hea — 9, rahuldav — 6 ja nõrk — 3.

Kehaliste võimete keskmise balli saamiseks tuleb üksikute alade hindamisel saadud numbrite summa jagada alade arvule.

§ 9. Katsete korraldamiseks ja kirjalikkude tööde hindamiseks tuleb väeosades moodustada vähemalt kolmeliikmeline komisjon, mille esimeheks on väeosas ülem või tema abi. Komisjoni tööst võtavad osa võimaluse korral Kindralstaabi ja diviisülemate poolt määratud esindajad.

Katsekomisjoni tuleb koostada kohaliku keskkooli eriala õpetajaid koolivalitsuse soovitusel. Tasumaksimine neile sünnib „Sv. üh. õppeasutuste õppejõudude tasu seadluse“ (R. T. nr. 79 — 1926. a.) § 11 põhjal.

§ 10. Hiljemalt katsete lõpuks Kindralstaap teatab väeosadele, kuipalju Sõjakooli astuda soovijaid igast väeosast võib komandeerida Sõjakooli.

§ 11. Kompaniiülemad, kelle kompaniis teenib Sõjakooli astuda soovijaid, on kohustatud esitama katsekomisjonile oma arvamise nende kõlblikkuse kohta Sõjakooli komandeerimiseks.

§ 12. Tarviliku arvu kandidaate Sõjakooli komandeerimiseks komisjon valib välja nende hulgast:

- kelle kirjalikud tööd on hinnatud vähemalt rahuldavateks;
- kelle kehaliste võimete keskmise ball on vähemalt 9;
- keda komisjon loeb kõlblikuks Sõjakooli komandeerimiseks.

§ 13. Sõjakooli komandeeritavate nimekirja väeosäülemad saadavad Kindralstaabi V osak. ülemale hiljemalt kolmandal päeval pärast katseid.

J. Tõrvand.

Kindralstaabi kindral-major,
Kindralstaabi ülem.

A. Kasekamp,
kolonel-leitnant,

Kindralst. VI osak. ülema k. t.

Sõjakirjandust.

Läti.

Läti sõjaajakirjandus on rikkalik. Iga päev ilmuv „Latvijas Kareivis“ (Läti sõdur) jälgib sõjapolitilisi ja sõjandusega seotud küsimusi. Sarnase iga päev ilmuva sõjandusega seotud ajalehe väljaandmine on väikeses sõjaväes raske, kuid „Latvijas Kareivis“ on seni püsinud väga laialt loetavana lehena. Lehe vastutavana toimetajana kirjutab alla kapten Ed. Mednis.

„Artilerijas Apskats“ (Suurtükiväe asjanduse ülevaade) ilmub iga kuu Latvija suurtükiväe inspektuuri väljaandel. Kirjutused oma erialal.

„Militaru Rakstu Krājums“ (Sõjateoste kogu) ilmub armee komanderi staabi väljaandel tarvidust mööda. Vihu lehekülgede arv 250—300. Sisaldab väärtuslikke uurimusi ja tõlkeid sõjanduse alal.

„Technikas Apskats“ (Tehnika ülevaade) ilmub tarviduse järele tehniliste vägede diviisi väljaandel (umbes 4—5 nrit aastas). Kaust — umbes 100 lhk. Käsitab küsimusi lennuväe, autotankide, inseneriväe, side ja gaasiasjanduse aladel.

Läti kaitseliidu häälekandja „Aizsargš“ (Kaitsja) ilmub iga kuu Läti k.-l. väljaandel. Vastutavaks toimetajaks kollehtn. I. Indans.

Sport.

N. M. K. Ü.

Erilise menu osaliseks saanud N. M. K. Ü. vanemate härrade gruppide vahelised korv- ja pushpalli võistlused korduvad ka tänavu, laupäeval, 17. nov. võimlas, Kaarli t. 3, kell 8 õht.

Silmapaistvalt võimeterikkaks on osutunud senini „A“ grupi meeskond, kes kõik gruppide vahelised kohtamised korvpallis on võitnud. Võib eeldada, et see meeskond nende vanustes aastates Eestis võitjaid täna-homme ei leia.

Et korvpallimäng tugeva tempoline ja õieti

noorte mäng — on vanemate härrade saavutus seda tähelepanavam ja seletatav mitmeaastase püsivate harjutustega.

Samal õhtul võistlevad Tartu ja Tallinna ühingute käsipalli meeskonnad korv- ja võrkpallis. Siin oleks soovitusena erilist nimetada palju, kuid loodetavasti on käsipallihuvilised eelmistest kohtamistest pinevat konkurentsi tabanud, mis sõbralikku märkimist on leidnud ajakirjanduses ja laiemas seltskonnas.

Vaatamisvääriline õhtu igal juhul eriti neile, kes endid vanaks loevad ja kellel sarnased meelelahutuse võimalused seni tundmatud.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

9972. Journal of the Royal United Service Institution. Nr. 485—488. London, 1927.

10003. La revue belge d'importation et d'exportation. Bruxelles, 1927.

10004. Das Grundgesetz des Freistaats Estland vom 15. Juni 1920. Über. v. E. Madisson u. O. Angelus. Berlin, 1928.

10006. Valitud paragrahve Sõjaväe nuhtluse seadusest ja mõningaid andmeid sõjakohtute korraldusest ja funktsioonidest. Tallinn, 1928.

10008. Liit, A. Kuritegude jälgimine. Tallinn, 1927.

10007. Borries. Heereskavallerie im Bewegungskriege. Berlin, 1928.

SISUSTIK: Õnnesoov Latvijale ja ta kaitsevæele 10. aastapäevaks. — Läti saadik Eestis J. Seskis. Eesti ja Läti ühine saatus. — Läti reserv-kol. P. Berzin. Läti vabadusvõitlus. — g. Läti sõjavägi praegusel silmapilgul. — J. L. Mõni päev liitlase küllalistena. — inf. Läti Vabariigi 10. aasta kestvuse mälestusmedal. — Eesti sõjaministri külastus Latviija kaitsevæele 10.—15. nov. 1928. — mp. Vabadussõja algusest 10. aastat. — L. Varustusvalitsus 10. aastane. — Kolonel-leitn. J. Maide. 6. jalaväe rügemendi 10. aastapäev. — Naissaare merekindluse 10. aastapäeva puhul. — Kümme aastat sideväeosade arengut. — J. L. Vastuseks O. Sternbecki ääremärkustele. — Ametlikke teateid. — Sõjakirjandust. — Sport.

S. Tarfu maantee nr. 19-4.

Vormi ja erariiete tööstus.

Valmistab tellimiste peale kotikkaega palituid Kr. 70 alates, ülikonde Kr. 65 alates j. n. e. Soodsad järelmaksu tingimused. — Töö korralik. — Passimine hea.

Austusega **J. VADDI.**

PÕLLUMAJANDUSLINE RESKÜHISUS

„ESTONIA”

TALLINNA, Jaani tän. 6

TELEFONID: Kauba osak. 20-90
Või osakond 33-65

EKSPORTEERIB võid ja
muid piimasaadusi.

IMPORTEERIB piimatöös-
tusmasinaid ja tarbeid,
pakkimismaterjale kar-
jajõutoite j. n. e.

Keskühisuse juures töötavad
piimanduse nõuandjad ja
eriteadlased-instruktorid.

Keskühing
peab ülal piimanduskooli Õisus.

**Shokoladi
biskviidi
ja
kompveki
vabrik**

Aksia Selts

GINOVKER & Ko.

Saapakreemitööstus

HANS VICHMANN

Tallinnas,

Paldiski maantee 20. Telef. 24-64.

Soovitab omast ladust parimas
headuses saapakreeme ja määr-
deid:

„NEVA“,
„OKEAN“,
„NOVUS“,
„VAU“

ja veesaapamääret

„KALAMEES“.

Kaupade headuse eest täielik
vastutus.

Engross head %/0/0.

VILJANDI EESTI PÕLLUMEESTE SELTSI KAUBANDUSE OSAKOND.

Viljandis, Tallinna tän. 3.

Telefonid: 6 ja 2-13.

Postkast 37. Telegr. aadress „ESTOKOMMERTS“.

Kõige täielikum ja suurem põllu-
majanduse masinate, riistade, sõidu
ja veoabinõude, põllurammu, jõu-
toidu, majapidamistarvete, riide,
naha ja teraskaupade, õlide j. n. e.
ladu ja müügikoht Viljandimaal.

Müük suurel ja väikesel arvul.

O-ü. „ALKO“ Viljandis.

**VEINID, VAHUVAINID,
LIKÖÖRID ja NAPSID**

kõige kõrgemate auhindadega näitustel ja Näitus-
messil 1925. a. „Grand Prix'iga“ kroonitud. ::

I järgu joogid kõikides sellekohastes kauplustes ja restoraa-
nides saadaval.

KAUPLUS: Viljandis, Tartu tän. nr. 7. Tel. 39.
VABRIK ja PEALADU: Viljandis, Lossi tän. nr. 34. Tel. 23.
LADU ja KAUPLUS: Tallinnas, S. Karja tän. nr. 20/8.

A/S K/m. „Estika“.

Telefon 12-67.

Aktsia Selts

„Viljandi Linavabrik“

Asutatud 1912 a.

Viljandis, Lossi tän. 41. Telef. 18.

Valmistab

kodumaa parematest lina-
sortidest ajakohaste täienda-
tud masinatega mitmesuguses
jämeduses linast ja takust

lõnga sise- ja
väljamaale.

Kujub

mitmesugust linast ja takust

riiet,

nagu: laudlina ja käteräti riiet,
kõige ilusamates lillelistest
(damast) mustrites, voodilina-
püksi-, madratsi-, vahepresendi-
ja kotiriiet.

Vabrik valmistab

hästi vastupidavaid

riiderihmasid,

mis häduse poolest teiste vab-
rikute rihmadele vastavad, kuna
hind pool odavam.

**Villa- ja linaketramise
vabrikutele**

valmistatakse

puuvillast vokinööri

(Spindlenööri)

**Laos alati saada valmis
viljakotid.**

Talurahva töid tellijate eneste linadest ja takkudest
valmistab ruttu, hästi ja võrdlemata odavasti.

**Vabrik ostab igal ajal häd lina
kõige parema päevahinnaga.**

SAKALA PANK

Viljandis, Lossi uul. omas majas.

Sakalamaa vanem ja suurem rahaasutus.

Põhikapital 25 miljoni senti.

Pank võtab raha hoiule ja maksab kõigekõrgemat ajakohast protsenti.

Pank annab laenusid, saadab raha igasse kodumaa linna ja alevisse ning toimetab kõiki muid panga operatsioone.

Pank avatud kella 9—2.

Telefonid: Juhatus nr. 3, üldine nr. 14.

Panga juures kinnitusaktsiaselts „Eesti Lloyd“ peagentuur

Aug. Pehme

moeäri, Valgas, Kesk tän. 15-17.

Vanem ja kõige täielikum sellekohane äri.

Kübarate osakond:

Meesterahva, naisterahva ja laste kübarad ja mütsid uuemates moodides otse väljamaa vabrikutest.

Jalanõude osakond:

Meester., naister. ja laste saapad, kingad, värvilised ja lakk, kummi kalossid, botikud.

Grammofoni osakond:

Ilmakuulsad „Columbia“, „His Master's Voice“, „Odeon“, „Majestrola“ jne, grammofonid ja plaadid, alati uudised.

Moeasjade osakond:

Villased kujutud kaubad, pea- ja kaela šallid, kaelasidemed, triiksärgid, sukad, kindad, pitsid, paelad, käekotid, raha- ja kirjataskud jne. jne.

Karusnahkade suur ladu.

Leeri ja pulmapäeva ehted.

Moeäri Aug. Pehme, Valgas, Kesk t. 15/17.

Tallinna Krediit Bank A/S

Asutatud 1907. aastal.

TALLINNAS, Suur Karja tän. omas majas.

Telegr. aadr.: KREDITBANK.

Aksiakapital . . . . . Kr. 1.290.000
Tagavarakapitalid . . . . . „ 612.000
Hoiusummad . . . . . „ 11.017.500

OSAKONNAD:

Abjas, Antslas, Haapsalus, Hiiu-Keinas, Jõhvis,
Narvas, Nõmmel, Tartus, Türil, Viljandis ja Võrus.

KORRESPONDENDID

kodu- ja välismaa tähtsamates keskkotades.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone

Asut. 1907 a.

Kindlustuse Selts

Asut. 1907 a.

„EESTI“

(Eesti Kindlustuse Selts)

Kõige suurem ja vanem eestlaste poolt asutatud
üleriiklise tegevuspiirkonnaga kindlustusettevõtte.

Vastutussummad üle 1.000.000 kr.

Tule-, elu-, murdvarguse-, klaasi-, rahe-
:: :: ja koduloomade kindlustused. :: ::

Edasikindlustuste vastuvõtmine valdade vastastikku kindlustusseltsidelt.

Valitsus: Tartus, Suurturg 10, omas majas. Telefon 1-72.

O s a k o n n a d:

Tallinnas, S. Karja nr. 3. Telef. 22-47.	Pärnus, Rüütli nr. 28. Telef 1-75.	Viljandis, Lossi nr. 14. Telef. 2-42.	Valgas, Kesk nr. 23. Telef. 1-30.
Võrus, Aleksandri nr. 34.	Rakveres, Lai 17. Telef. 1-10.	Petseris, Riia nr. 26. Telef. 86.	Kuressaares, Raekojas.